

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “บทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ แลกเปลี่ยน วัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครู ฝ้ายกิจกรรม” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบ เป็นพื้นฐานในการวิจัย โดยแยกหัวข้อที่ศึกษาดังนี้

1. วัฒนธรรม
  - 1.1 ความหมายของวัฒนธรรม
  - 1.2 ประเภทของวัฒนธรรม
  - 1.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม
  - 1.4 ความสำคัญของวัฒนธรรม
  - 1.5 การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม
  - 1.6 การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม
  - 1.7 วัฒนธรรมไทย
  - 1.8 ลักษณะของวัฒนธรรมไทย
2. บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม
  - 2.1 การประถมศึกษา
  - 2.2 บทบาทของโรงเรียน
  - 2.3 โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร
  - 2.4 บทบาทของโรงเรียนประถมศึกษาในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย
3. กิจกรรมนักเรียน
  - 3.1 ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียน
  - 3.2 หลักการจัดกิจกรรมนักเรียน
  - 3.3 ประเภทของการจัดกิจกรรมนักเรียน

3.4 การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมไทย

3.5 บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมนักเรียน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม (Culture) คำนี้ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ ประพันธ์ ได้ทรงบัญญัติขึ้นใช้จากคำภาษาอังกฤษว่า Culture (สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536)

วัฒนธรรมเป็นคำสมาสระหว่างภาษาบาลีกับสันสกฤต คำว่า “วัฒนธรรม” มาจาก คำภาษาบาลีว่า “วฒฺน” ซึ่งแปลว่า เจริญ ออกงาม ส่วนคำว่า “ธรรม” มาจากคำภาษา สันสกฤตว่า “ธรม” แปลว่า ระเบียบ หรือปฏิบัติ เขียนตามรูปบาลีคือ “วฒฺนธมม” หมายถึง ความดี แปลตามรากศัพท์ คือ สภาพอันเป็นความเจริญออกงาม หรือลักษณะ ที่แสดงความเจริญออกงาม มีใช้เป็นหลักฐานทางราชการครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2483 เรียกว่า พระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2483 กับ ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2485 (สุพัตรา สุภาพ, 2534)

เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นคำที่มีความหมายกว้าง จึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้มาก คั้งนี้

พระยาอนุমানราชชน(2525) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลง หรือผลิต สร้างขึ้นเพื่อความเจริญออกงามในวิถีชีวิตของส่วนรวม และวิถีชีวิตดังกล่าว ถ้ายทอดกัน ได้ เลียนกันได้ สืบทอดกันเป็นประเพณีสืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังรวมถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก พฤติกรรม กริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ใน ส่วนรวม ที่ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน และนำสำแดงออกมาให้ปรากฏเป็น ภาษาและศิลปะ ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกของ สังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 (ประพัฒน์ ตริณรงค์, 2526) ให้ความหมายของ วัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความ เจริญออกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรม อันดีของประชาชน

สุพัตรา สุภาพ (2534) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างสรรค์ระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ และการแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจ ชាប់ซึ่ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ

พระธรรมปิฎก (2538) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาซึ่งถ่ายทอดสืบต่อกันมาของคนในสังคมนั้น ๆ

วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมด ที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นอยู่รอดและเจริญสืบต่อมาได้ และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้

วัฒนธรรมคือ ผลรวมของทุกสิ่งซึ่งเป็นความเจริญงอกงาม ที่สังคมนั้น ๆ ได้ทำไว้หรือได้สั่งสมมาจนถึงบัดนี้

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามสืบต่อมาและเป็นเนื้อตัวของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานของความเจริญงอกงามต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับความเจริญงอกงามของสังคมนั้น ๆ

จากความหมายของวัฒนธรรม ที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาอันแสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ เป็นมรดกตกทอดกันมา อันเป็นแนวทางให้คนในสังคมกลุ่มนั้นดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ประเภทของวัฒนธรรม

ได้มีการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นประเภทต่างๆเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษา ดังนี้

เสรีเยร โทเศศ (2515) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ เพื่อให้ใค้ผู้อยู่ติดกันคิมิ ความสะดวกสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธ ยุทโธปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัวก็เข้าอยู่ในประเภทนี้ได้

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา และศาสนา จรรยา ศิลปวรรณคดี กฎหมาย และระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกทางจิตใจให้งอกงามหรือให้สบายใจ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) ได้รวบรวมวัฒนธรรมเข้าเป็นหมวดหมู่ ตามหลักขององค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ดังปรากฏในเอกสารเผยแพร่ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งแยกเป็นวัฒนธรรมตามสากลได้ 5 สาขา คือ

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คุณธรรม ศิลธรรม จรรยา ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย ฯลฯ

2. สาขาศิลปะ ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ดนตรี วิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม การละคร ประติมากรรม ฯลฯ

3. สาขาช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก การทอผ้า การจักสาน การทำตุ๊กตา การทอเสื่อ การประดิษฐ์ การทำเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

4. สาขาคหกรรม ได้แก่ เรื่องอาหาร การแต่งกาย การตกแต่งบ้าน การรักษาโรค การดูแลเด็ก ครอบครัว มารยาทในการกินอยู่ การต้อนรับแขก การประกอบอาชีพ ฯลฯ

5. สาขากีฬาและนันทนาการ ว่าด้วยเรื่องการละเล่น เช่น มวยไทย ฟันดาบสองมือ ตะกร้อ ฯลฯ

อมรา พงศาพิชญ์ (2531) แบ่งประเภทวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เป็นต้นว่า ภาษาพูด ระบบความเชื่อ กริยามารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณี
2. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นต้นว่า อาคารบ้านเรือน วัด และศิลปกรรม ประติมากรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งใช้เป็นประจำวัน

โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ วัฒนธรรมทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมทางด้านจิตใจ โดยจะต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเท่ากันจึงจะเจริญงอกงามขึ้นได้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ยึดเกณฑ์ตามแนวของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

องค์ประกอบของวัฒนธรรม

1. องค์วัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ โรงเรียน โรงงาน ภาพเขียน เครื่องจักร สถานมหรสพ สนามกีฬา โบสถ์ วิหาร หอสมุด และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อความหมาย หลักวิชาคำนวณ (ตัวเลข) มาตรการต่าง ๆ วัด

2. องค์การ (Association or Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว (กลุ่มเล็กที่สุด) สหพันธ์กรรมกร ลูกเสือ สภากาชาด วัด สหประชาชาติ (องค์กรใหญ่ที่สุด) ฯลฯ โดยทั่วไปบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางอย่าง และวัตถุประสงค์ก็อาจเป็นเรื่องไม่ใหญ่โตก็ได้ เช่น สมาคมนักเรียนเก่ารวมกัน เพื่อผดุงรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน หรืออาจจะเป็นเรื่องใหญ่ ๆ เช่น ร่วมกันเพื่อป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัย

3. องค์พิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องการเกิด หมั้น แต่งงาน บวชนาค ตาย ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ซึ่งศาสนาก็มีอิทธิพลอยู่บ้างไม่มากก็น้อย รวมตลอดถึงพิธีการแต่งกาย และรับประทานอาหาร เช่น เวลาไปงานเป็นทางการของทางราชการ หญิงมักต้องแต่งชุดไทย

4. องค์กร (Concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่างๆ เช่น ธรรมเนียมเป็นเครื่องซึ่งเจตนา ความเชื่อในเรื่องของการมีคู่เดียวเมียเดียว (Monogamy) ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) หรือหลายองค์ (Polytheism) ตลอดจนอุดมการณ์ ทักษะ การยอมรับ การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่ซึ่งแล้วแต่กลุ่มชนใดจะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสิน หรือเป็นเครื่องวัดในสภาพแวดล้อมของตน (สุพัตรา สุภาพ, 2534)

ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากการเข้าไปแทรกซึมเป็นวิถีการดำเนินชีวิต รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การสร้างระบบการศึกษาอบรมที่กำหนดว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี ตลอดจนกำหนดเป้าหมายของชีวิตว่าควรเป็นอย่างไร

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ดังนี้ ในปัจจุบันนี้ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์นานาประการ ได้ก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้ระเบียบของสังคม หลักความคิดทางการเมืองการปกครองอันสืบเนื่องมาแต่เดิมต้องเคลื่อนที่และเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ความเจริญก้าวหน้าของโลกยังมีมากเพียงใดความสำคัญของวัฒนธรรมก็มีมากขึ้น ถ้าเพียงแต่รักษาความเป็นอยู่ของส่วนรวมให้เป็นอย่างเดิมไม่มีการแก้ไขให้ก้าวหน้าทัดเทียมกับกาลสมัยก็กลายเป็นสภาพที่ล้าหลัง ไม่สามารถต้านทานต่อเหตุการณ์ของโลกได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าชาติไม่กระตือรือร้นเอาใจใส่วัฒนธรรมของตนและไม่รู้จักปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เจริญงอกงามทวียิ่งขึ้น ชาตินั้นก็ถึงซึ่งความเสื่อมโทรมจนสูญสิ้นชาติในที่สุด เพราะไม่มีบุคลิกลักษณะ หรือเอกลักษณ์แห่งชาติของตนอีกต่อไป ตรงกันข้ามถ้าวัฒนธรรมของชาติมีความเจริญงอกงามอยู่ ถึงแม้จะเข้าที่อับจนก็ไม่ล่มจมอาจมีความเจริญได้ใหม่ในไม่ช้า และเป็นที่น่าหวังได้ว่าชาตินั้นจะมีแต่ความผาสุก เจริญรุ่งเรืองทวียิ่งขึ้นเสมอ โดยเฉพาะปัจจุบันนี้นานาชาติต่างรู้สึกกันว่าวัฒนธรรมเท่านั้นจะเป็นปัจจัยทำให้ประเทศต่าง ๆ มีความเข้าใจคิดต่อกัน และช่วยเหลือกันได้ ดังจะเห็นว่าองค์การสหประชาชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญจึงก่อตั้งองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ(UNESCO) ขึ้นเป็นองค์การสาขาหนึ่งในองค์การสหประชาชาติ มี

วัตถุประสงค์เพื่อที่จะดำเนินงานส่งเสริมการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดสันติสุขแก่สังคมมนุษย์ทั่วโลก ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นว่า นอกจากการศึกษาและวิทยาศาสตร์ วัฒนธรรมก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแก่มวลมนุษยชนเช่นเดียวกัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญ

ของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาบ้านเมือง มี 3 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ ทำให้คนในชาติเกิดความภูมิใจในลักษณะเฉพาะของตน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี มีความรักหวงแหนในฐานะมรดกของชาติ ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีอันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นำไปสู่ความมั่นคงของชาติ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงพระราชทานว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมนั้นเป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ ซึ่งเป็นต้นทุนและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมดและเป็นปัจจัยที่ช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป”

2. วัฒนธรรมช่วยพัฒนาจิตใจของประชาชนและมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ รากฐานของวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประพฤติดี ปฏิบัติดี ย่อมมีส่วนทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและชาติบ้านเมืองในที่สุด

3. วัฒนธรรมสร้างสันติสุข ในการอยู่ร่วมกันของคนในชาติและระหว่างประเทศ วัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ มีหลักการและสาระไปในทิศทางเดียวกันคือ เพื่อความดี ความงาม ความเจริญก้าวหน้า และความสุขในการดำเนินชีวิตจะแตกต่างกันก็แต่ในเรื่องของกิจกรรมและความละเอียดเท่านั้น การศึกษาให้เข้าใจ สาระแก่นแท้ของวัฒนธรรมซึ่งกันและกันจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันและประสานสัมพันธ์สาระที่เป็นประโยชน์แห่งความดีนั้นร่วมกันได้ จะเป็นแนวทางที่ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทั้งคนแต่ละกลุ่มภายในชาติเดียวกัน และคนที่อยู่ระหว่างประเทศด้วย

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหากมีแต่การคงที่วัฒนธรรมจะไม่ก้าวหน้าไปได้ ถ้าจะให้เจริญก้าวหน้าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงเสริมสร้าง (เสรีร โภคศศ, 2501) วัฒนธรรม

อาจจะเปลี่ยนแปลงช้าหรือเร็วก็ได้ขึ้นอยู่กับกาลเวลาหรือสมาชิกของสังคมนั้นว่าจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นใหม่หรือไม่ (สุพิศรา สุภาพ, 2534)

พจนจิตต์ อธิคมนันตะ (2521) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในสังคมไว้ดังนี้คือ

1. การขอยืม เป็นการรับเอาเทคนิค แนวคิดหรือวัตถุต่าง ๆ ของสังคมนอื่นมาใช้ การขอยืมมักจะเป็นเทคนิควิธีการมากกว่าอุดมการณ์ ทั้งนี้เพราะการรับเอาวิธีการจะสะดวกและง่ายที่จะนำมาใช้

2. การค้นพบ เป็นการค้นพบข้อเท็จจริงซึ่งไม่รู้มาก่อนแม้ว่าจะมีมานานแล้ว ทำให้เกิดความรู้ใหม่ การค้นพบเป็นเงื่อนไขเนื่องมาจากความรู้ ซึ่งได้พิสูจน์แล้ว กลายมาเป็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม

3. การประดิษฐ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมเอาเทคนิคหรือความคิด ที่มีอยู่ก่อน และความรู้ใหม่ในวัฒนธรรมมาดัดแปลงสิ่งต่าง

4. การประดิษฐ์สิ่งใหม่ หมายถึง การประดิษฐ์สิ่งใหม่ที่มีรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม

5. การกระจาย หมายถึง การที่วัฒนธรรมจากสังคมนึงกระจายไปยังสังคมนึง ซึ่งอาจเกิดจากการติดต่อสื่อสารกัน

ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจึงมีหลายสาเหตุด้วยกัน แต่ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นก็อาจจะต้องเป็นการพัฒนาของวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง (ดิถีณา อินทจักร, 2529)

การพัฒนาและส่งเสริมวัฒนธรรม

เสฐียรโกเศศ (2515) กล่าวว่า กลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคม รวมกันเป็นหมู่เหล่า เป็นบ้านเมืองหรือประเทศชาติก็ตาม จะอยู่ได้นานเป็นปกติสุขนั้นหาได้ยาก เพราะเมื่อรวมกันเป็นปึกแผ่นมีกำลังมากขึ้นแล้วก็ต้องมีการขยายตัวออกไปอีก อาจจะเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ หรือด้วยความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูงของผู้นำ หรือจะเป็นด้วยเหตุอื่นก็ตามที่การขยายนั้นก็ย่อมเป็นไปในทางรุกรานพวกอื่น ฝ่ายที่ถูกรุกรานแม้จะรวมกันได้ แต่ก็ขาดความเป็นปึกแผ่นก็พ่ายแพ้แก่ ผู้รุกราน ซึ่งก็มีผลทางวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประการนี้

1. วัฒนธรรมของฝ่ายแพ้ต้องสูญไป ถ้าฝ่ายแพ้ไม่มีวัฒนธรรมของตนอยู่ในระดับสูงหรือ เท่ากับฝ่ายชนะ บางทีฝ่ายชนะต้องการให้คนของฝ่ายแพ้กลายเป็นคนในชาติของตนโดยเร็ว บังคับให้ทิ้งวัฒนธรรมเดิม เช่น ให้เลิกพูดภาษาเดิม หรือพยายามทำลายวัฒนธรรมของฝ่ายแพ้ให้หมดไปทันที

2. ถ้าทั้งสองฝ่ายมีวัฒนธรรมอยู่ในระดับทัดเทียมกัน วัฒนธรรมของฝ่ายแพ้ก็น่าจะต้านทานวัฒนธรรมของฝ่ายชนะไว้ได้ วัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายจะเข้าปะปนกันทีละน้อยๆ เมื่อล่วงเวลานานวัฒนธรรมของทั้งสองฝ่ายก็เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ มีอำนาจดีกว่าของเดิมเพราะได้กำลังทั้งสองฝ่ายมารวมกัน

3. ถ้าฝ่ายแพ้มีวัฒนธรรมในระดับสูงกว่าฝ่ายชนะ วัฒนธรรมของฝ่ายแพ้ซึ่งมีกำลังแข็งแกร่งแต่ไม่แข็งแกร่งดั่งจรวดตัวก็สามารถดึงดูดเอาวัฒนธรรมของฝ่ายชนะเข้ามาประสาน และอยู่ได้ครอบงำของฝ่ายแพ้ ในที่สุดฝ่ายที่ชนะด้วยอำนาจทางแสนยานุภาพก็จะกลับเป็นผู้แพ้ทางวัฒนธรรม ถ้ายังฝ่ายชนะมีจำนวนคนน้อยกว่าฝ่ายแพ้ การพ่ายแพ้ทางวัฒนธรรมของฝ่ายชนะก็จะเร็วขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า หากชาติใดไม่บำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมของตนให้มีความเจริญงอกงามและให้แพร่หลายได้ทันทั่วทั้งชาตินั้นก็จะเป็นผู้ถูกชาติอื่นรุกรานในทางวัฒนธรรม และเพื่อไม่ให้ถูกรุกรานหรือถูกรุกรานก็ต้านทานอยู่ ก็จะต้องรู้จักปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เจริญ ให้เป็นไปตามลักษณะเล่ห์เหลี่ยม หรือกลอุบายแห่งวัฒนธรรม และพึงจำไว้เสมอว่าสิ่งแปลกใหม่ไม่ใช่ว่าจะ เป็นของดีมีประโยชน์แก่ตนเสมอไป ถ้าสิ่งแปลกใหม่นั้นไม่เข้ากันได้ดีกับรากฐานแห่งวัฒนธรรมของตน

ประวัติศาสตร์ชี้ให้เห็นว่าชาติที่เจริญ มีอารยธรรมของต่างชาติซ้อน และเข้าระคนปะปนอยู่ในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน จนกลืนกลายเป็นวิวัฒนาการถึงความเจริญอย่างสูงอยู่ในทุกวันนี้ ถ้าไม่มีวัฒนธรรมของชนชาติอื่นเข้ามาผสมเป็นแรงกำลัง ก็จะเกิดความเจริญขึ้นไม่ได้

ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าประเทศชาติที่มีปกติสุข และถาวรอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม หาใช่การทำสงครามรุกรานไม่ ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่เข้าไปอยู่ในข่ายแห่งการเมืองว่าเป็นปัจจัยที่พึงปรารถนาในสังคม และพบว่าประเทศหลายประเทศ ใช้นโยบายทางวัฒนธรรมเป็นตัวกลางในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ด้านอื่นๆ กับ

ต่างประเทศ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรม เราจะพบคำว่า “สัมพันธภาพทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ” อยู่เสมอๆ ในระยะหลังนี้ว่าเป็นสิ่งสำคัญมากทางการเมือง และมีการจัดตั้งสำนักงาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการนี้ เป็นพิเศษมากขึ้น โดยมีการเผยแพร่วัฒนธรรมของชาติตนให้แก่ชาติอื่น และในคราวเดียวกันก็ยอมรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นส่วนที่ดีกว่าของตนมาปรับปรุงให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตนที่เห็นว่าบกพร่องให้่องงามขึ้น เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างทราบเรื่องวัฒนธรรมของกันและกันแล้ว ก็เป็นทางให้มีความเข้าใจต่อกัน และช่วยเหลือกันได้ในเรื่องที่เป็นวัฒนธรรมของฝ่ายที่ยังบกพร่องอยู่

วัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยเป็นสมบัติที่สำคัญยิ่งของชาติ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวคนไทยทั้งชาติ รวมทั้งเป็นความภูมิใจของคนไทยทั้งมวล ซึ่งบรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ให้สืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน มนุษย์เริ่มสร้างวัฒนธรรมขึ้นโดยมีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นแรงผลักดัน ทำให้รู้จักคิดสร้างสรรค์เพื่อเอาชนะธรรมชาติ ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ วัฒนธรรมไทยก็ถือกำเนิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนี้ อานนท์ อภาภิรม (2525) ได้กล่าวถึงที่มาของวัฒนธรรมไทยว่าเกิดจากปัจจัย ดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประเทศไทยเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในที่ลุ่มแม่น้ำหลายสาย และในชีวิตประจำวันต่างก็ได้อาศัยประโยชน์จากแม่น้ำ เมื่อถึงปีต่างก็คิดว่าน่าจะได้แสดงความ ระลึกถึงพระคุณของน้ำหรือขออภัยจากแม่พระคงคา (ที่เชื่อว่า มี) ถ้าได้ทำสิ่งที่ไม่ควรกับแม่น้ำ อันเป็นที่เกิดประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ยังมี ประเพณีแข่งเรืออีก เป็นต้น

2. ระบบเกษตรกรรม ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นสังคมเกษตร (Agrarian society) มีประชากร 80% ที่เป็นเกษตรกร อันทำให้คนไทยส่วนใหญ่ผูกพันกับวิถีชีวิตเกษตรกรรม ซึ่งมีประเพณีต่างๆ เช่น การลงแขก ประเพณีขอฝน การเดินกำรำเคียว ฯลฯ

3. ค่านิยมของคนไทย มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และค่านิยมได้กลายมาเป็น “แกน” ของวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมของคนไทยในส่วนที่รักความสงบ รักอิสรภาพและเสรีภาพ

4. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Culture Diffusion) ผู้ที่มีบทบาทใน

การก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เช่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า ทหาร คนอพยพ หมอสอนศาสนา วัฒนธรรมของสังคมอื่นที่เผยแพร่เข้าไทย คือ

4.1 ศาสนาพราหมณ์ โดยผ่านทางเขมร อินเดียเซีย มาเลเซีย เช่น พิธีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำแต่งงาน อาบน้ำศพ พิธีปลงศพ

4.2 พุทธศาสนา โดยเข้ามาทางจีน ผ่านพม่า ลังกา ศาสนาพุทธมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยอย่างลึกซึ้งนับตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีอันเกิดจากความเชื่อทางศาสนา เช่น การก่อเจดีย์พระทราย ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีบวชนาค นอกจากนี้ไม่ว่าจะทำพิธีใด ๆ จะ เห็นได้ว่าจะมีพิธีทางศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น

4.3 วัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมตะวันตกเกิดการแพร่กระจายได้ก็เนื่องด้วยความสะดวกรวดเร็วของการติดต่อสื่อสารทางคมนาคม และความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี โดยเฉพาะทางสื่อมวลชนต่างๆ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลสูงมาก เช่น เกิดการทักทายโดยการจับมือ (Shake Hand) การกีฬา และการแต่งกายต่าง ๆ

ลักษณะของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทยมีลักษณะทั่วไปเช่นเดียวกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติอื่น ๆ ลักษณะทั่วไปเหล่านี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นลักษณะสากลของวัฒนธรรม ซึ่ง ประสิทธิ์ กาศย์กลอน (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมว่า

1. เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น แล้วตกลงยอมรับร่วมกันในกลุ่ม สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นนั้นย่อมตอบสนองความต้องการในชีวิตของมนุษย์เอง กลุ่มชนใดสร้างวัฒนธรรมใดขึ้นมา ก็ตอบสนองความต้องการในสังคมของตน กลุ่มชนแต่ละกลุ่มย่อมสร้างวัฒนธรรมแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อม (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์) ที่ตนอาศัยอยู่ ฉะนั้นวัฒนธรรมไทยย่อมต่างจากวัฒนธรรมญี่ปุ่น ต่างจากวัฒนธรรมจีน และต่างจากวัฒนธรรมตะวันตก ฯลฯ

2. เป็นสิ่งที่คนแต่ละรุ่นสืบทอดกันต่อ ๆ มา วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นจะถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดนี้เกิดขึ้นด้วยการเรียนรู้ทั้งจากการเรียนรู้โดยตรงและโดยอ้อม สิ่งที่ช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดคือภาษาวัฒนธรรมไทยจากยุคอดีตถอยหลังเป็นพัน ๆ ปี ถ่ายทอดสืบทอดมาก็ได้ภาษาเป็นเครื่องมือ

3. เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ วัฒนธรรมที่คนรุ่นหลังรับสืบทอดเป็นมรดกมาจากคนรุ่นก่อน ส่วนหนึ่งอาจจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงก็เพื่อความเหมาะสมให้ทันกับสภาพแวดล้อมของชีวิตที่เปลี่ยนแปลงใหม่โลกเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ที่ฉลาดที่สุดก็ย่อมต้องปรับวิถีชีวิตของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ วัฒนธรรมใดไม่เปลี่ยนแปลงจะเป็นวัฒนธรรมที่ล้าหลังและหายไปในที่สุด

4. เป็นสิ่งที่มีระดับ มีความแตกต่างกันในกลุ่มย่อย ๆ วัฒนธรรมไทยมีหลายระดับแตกต่างกันไปตามวัย ตามเพศ ตามท้องถิ่น ตามอาชีพ วัยรุ่นอาจมีวัฒนธรรมบางอย่างแตกต่างจากผู้ใหญ่ ผู้ชายย่อมมีวัฒนธรรมบางประการแตกต่างจากกับผู้หญิง วัฒนธรรมของทหารอาจมีบางส่วนแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนที่มีอาชีพครู คนภาคอีสานย่อมมีวัฒนธรรมแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนภาคใต้ไม่มากนักน้อย ลักษณะเช่นนี้เราเรียกว่าวัฒนธรรมย่อย

สนิท ศัมภ์การ (2534) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยที่สำคัญได้แก่

1. มีความสามารถในการปรับตัวสูง (Highly Adaptive) วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ เปิดรับวัฒนธรรมอื่นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่มีความเหนือกว่า ในขณะที่เข้ามาปะทะสังสรรค์กัน เช่น การยอมรับเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นศาสนาประจำชาติ การยอมรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกทางด้านการศึกษา เทคโนโลยี และการเมือง ในระยะหลัง ๆ คนไทยแต่งงานกับคนต่างชาติ จะพบว่าวัฒนธรรมไทยได้มีการผสมผสานกับวัฒนธรรมอื่นมากมาย ซึ่งเรียกว่าเป็นความฉลาดล้ำของวัฒนธรรมไทย ซึ่งสามารถทำให้สังคมขนาดเล็กมีความคงทน มาได้จน ทุกวันนี้

2. มีความยืดหยุ่นสูง (Highly Flexible) ข้อนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสามารถในการปรับตัว ความรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว รู้จักเลือกรับในสิ่งที่เหมาะสมและในขณะเดียวกันก็ยังสามารถยึดมั่นในลักษณะเดิมที่สำคัญของตนไว้ไม่ได้เปลี่ยนแปลงจนขาดเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งเป็นความสามารถพิเศษที่ทำให้บ้านเมืองปลอดภัยแล้วยังช่วยให้สังคมไทยมีความร่วมเย็น ไม่นิโครมีความขัดแย้งรุนแรงดังที่ปรากฏในต่างประเทศ

3. มีความยึดมั่นในความเป็นคนไทยอย่างเหนียวแน่น (Thai-ism) หมายถึงความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย แสดงออกเป็นพฤติกรรมการรักษาพวกพ้อง รัก

ญาติพี่น้องและความเป็นคนไทยโดยส่วนรวม

จากลักษณะของวัฒนธรรมไทยนี้ ทำให้คนไทยมีเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นแตกต่างไปจากวัฒนธรรมชาติอื่น ๆ ทำให้คนไทยมีความประพฤติปฏิบัติด้วยกริยามารยาท มีความอ่อนช้อย มีจิตใจโอบอ้อมอารี ทำบุญประกอบกุศลต่างๆ มีนิสัยที่รักสนุก รวมทั้งให้ความเคารพ กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

แนวคิดเกี่ยวกับการประถมศึกษา

อบรม สนิทบาล (2523) กล่าวว่า การประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่ทุกคนจะต้องเรียน เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้วยการอบรมสั่งสอน มุ่งให้เด็กอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ ปลูกฝังคุณธรรมและปรับตัวเองให้ดำเนินชีวิตในสังคมท้องถิ่นของตนอย่างมีความสุขโดยวิธีคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ตามความเหมาะสม

สมพร สุทัศน์ีย์ (2524) กล่าวถึงการประถมศึกษา หมายถึง การให้การศึกษานี้เบื้องต้น หรือเบื้องต้นแก่เด็ก เช่น ให้อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และมีความหมายกว้างขวางรวมถึงการฝึกอบรม ชักจูงให้เด็กพัฒนาในด้านต่างๆครบทุกด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ เช่น มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รู้จักปรับตัวให้อยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างเป็นสุข

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2524) กล่าวถึงการประถมศึกษา คือ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะเป็นพลเมืองดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวถึงการศึกษาระดับประถมศึกษาว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งหวังวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐาน และให้สามารถคงการอ่านออกเขียนและคำนวณได้ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

การประถมศึกษานั้น ถือได้ว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พลเมืองทุกคนจะต้องได้รับ ดังวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-2539) ได้กล่าวไว้ว่าเพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาได้เรียนจบหลักสูตรประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม และ

ค่านิยมที่ถูกต้อง มีความรู้และทักษะพื้นฐานทางวิชาการและทางด้านอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและสังคม มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความสำนึกในความเป็นคนไทย ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรของท้องถิ่นและของชาติและเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

ภารกิจหลักของการประถมศึกษาจึงพอสรุปเป็นหลักกว้าง ๆ ได้ 2 ประการคือ

1. การจัดประสบการณ์ให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถถือว่าเป็นการ เสริมสร้างทางปัญญา

2. การปลูกฝังให้อบรมให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมถือว่าเป็นการเสริมสร้างทางสังคม

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สถาบันโรงเรียนประถมศึกษาถูกสร้างขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของสังคม เพื่อที่จะส่งทอดวัฒนธรรม ค่านิยม เจตคติและเตรียมตัวนักเรียนให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคมต่อไป

นับได้ว่าการศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังและถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระบบพฤติกรรมต่าง ๆ อันรวมเรียกว่า วัฒนธรรมนั่นเอง

บทบาทของโรงเรียน

ได้มีผู้กล่าวถึงบทบาทของโรงเรียนไว้หลายท่านด้วยกัน ดังจะนำมากล่าวต่อไปนี้

บาลแลนไทม์ (1983, อ้างถึงใน รัตนา ตุงคสวัสดิ์, 2527) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของการศึกษาหรือโรงเรียนในสังคมไว้ดังนี้

1. กระบวนการสังคมประภคติ คือ การเรียนรู้ที่จะมาเป็นสมาชิกที่มีประโยชน์ของสังคมและการถ่ายทอดวัฒนธรรม

2. การเลือก การฝึก และการจัดตำแหน่งหน้าที่ของคนในสังคม

3. การเปลี่ยนแปลงและการนำวิธีการใหม่ ๆ เข้ามา

4. การพัฒนาบุคคลและสังคม

เบรมเบค (1966, อ้างถึงใน รัตนา ตุงคสวัสดิ์, 2527) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของ

โรงเรียนไว้ 4 ประการคือ

1. การให้การศึกษาในกระบวนการสังคมประภคติ
  2. การถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม
  3. การเตรียมรูปแบบผู้ใหญ่สำหรับเด็ก
  4. การคัดเลือกนักเรียนบนพื้นฐานของความสำเรีจ
- รัตนาคศศวศศศ (2527) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนไว้ดังนี้

1. การให้การศึกษาในด้านกระบวนการสังคมประภคติ

มีทฤษฎีหลายทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับเรื่องสังคมประภคติ ทฤษฎีหนึ่งคือทฤษฎีที่เกี่ยวกับบทบาทในสังคม ซึ่งทฤษฎีนี้ถือว่า

- 1.1 เด็กเกิดมาในสังคมที่ไม่อยู่หนึ่งโดยมีวัฒนธรรมของส่วนรวม
- 1.2 ในวัฒนธรรมเดียวกัน คนแสดงบทบาทในสังคมต่างกัน
- 1.3 บทบาทในสังคมจะแตกต่างกันตามฐานะทางสังคมที่ต่างกัน
- 1.4 เด็กเรียนรู้บทบาทและฐานะที่เหมาะสมสำหรับตนจากผู้อื่นที่

เด่นในสังคม

ตามทฤษฎีนี้จะเห็นได้ว่าการที่เด็กเกิดมาในสังคมนั้นเด็กจะต้องเรียนรู้ฐานะและบทบาทของตนเองในสังคมตามแบบแผนของวัฒนธรรมในสังคมของตน โดยที่จะเรียนรู้จากผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่เด่นอยู่ในสังคม ทั้งนี้ก็เพื่อว่าเด็กจะได้สามารถดำรงชีวิตและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ และในทางกลับกันสังคมก็จะต้องแน่ใจว่าสมาชิกรุ่นใหม่จะสามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อที่จะสามารถรักษาระเบียบของสังคมไว้ได้ การพิจารณาในเรื่องนี้จะเห็นว่ามนุษย์ที่อยู่ในสังคมมีบทบาทหลายอย่าง ตั้งแต่ในครอบครัวเด็กจะมีบทบาทเป็นลูก เป็นหลาน เป็นน้องหรือเป็นพี่ พอออกจากบ้านก็จะมีบทบาทเป็นประชาชน ในโรงเรียนก็จะมีบทบาทเป็นศิษย์ เป็นเพื่อน และเมื่อเติบโตขึ้นก็จะต้องมีบทบาทตามอาชีพของตน เป็นครู เป็นหมอ เป็นวิศวกร พนักงานบริษัท ฯลฯ และยังคงมีบทบาทเป็นลูกน้องและเป็นผู้บังคับบัญชาอีกด้วย มนุษย์ต้องสามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ได้เหมาะสมจึงจะสามารถดำรงชีวิตอย่างราบรื่นอยู่ในสังคมได้ การเรียนรู้เรื่องนี้เด็กสามารถเรียนรู้จากขบวนการสังคมประภคติโดยเรียนรู้จากสังคมจริงในสังคม ซึ่งโรงเรียนก็ต้องเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องสอนให้เด็กเข้าใจฐานะอย่างถูกต้อง และแสดงบทบาทได้อย่างเหมาะสม

ในเรื่องกระบวนการสังคมประเพณีโรงเรียนซึ่งจะต้องทำหน้าที่ให้การศึกษาก็ต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้พื้นฐาน ทักษะ และคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่เด็ก อย่างไรก็ตามโรงเรียนจะสามารถให้การศึกษานี้ในแง่ดังกล่าวนี้ก็เพียงส่วนเดียวเท่านั้น เพราะสังคมส่วนรวมก็ต้องทำหน้าที่นี้ด้วย นอกจากนั้นในขณะที่เด็กอยู่ในโรงเรียน เด็กเปลี่ยนชั้นเรียนทุกปี เด็กไม่ได้อยู่กับครูคนใดคนหนึ่งหรือเพื่อนกลุ่มเดิมโดยตลอด ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันไม่ลึกซึ้งพอ ยิ่งกว่านั้นบ้านก็ยังมีบทบาทต่อเด็กในการที่เด็กจะยอมรับโรงเรียนมากน้อยแค่ไหน และในขณะที่เด็กเรียนอยู่ในโรงเรียนเด็กก็ยังคงเป็นสมาชิกของครอบครัวด้วย ดังนั้นบ้านและโรงเรียนจะสามารถส่งเสริมหรือทำลายบทบาทของแต่ละสถาบันได้ ในบางกรณีมีการวิจารณ์ว่าโรงเรียนบางแห่งสอนเด็กให้มีความซื่อสัตย์ไม่ได้ เรื่องนี้ถ้าจะพิจารณาให้คิดจะเห็นว่าบ้านก็ต้องรับผิดชอบร่วมด้วย หรืออาจจะเป็นส่วนสำคัญที่ว่า เนื่องจากโรงเรียนต้องดูแลเด็กเป็นจำนวนมากและเด็กอยู่ที่โรงเรียนเพียงส่วนเดียวเท่านั้น

อย่างไรก็ตามโรงเรียนก็อาจเน้นหนักในเรื่องการเรียนรู้ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความเป็นประชาธิปไตย มารยาทในชั้นเรียน ในห้องประชุม และในชุมชน การเล่นเกม การเชียร์กีฬา เป็นต้น

2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมและคุณค่า

วัฒนธรรมเป็นสิ่งซึ่งมนุษย์ได้สั่งสมไว้และถ่ายทอดต่อ ๆ มา วัฒนธรรมมีลักษณะดังนี้คือ

- 2.1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต และคุณค่า
- 2.2 แสดงออกในแง่ของพฤติกรรมมนุษย์
- 2.3 เป็นสิ่งซึ่งแบ่งปันกันระหว่างคนในสังคม
- 2.4 เป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้

วัฒนธรรมในที่นี้หมายถึง ประเพณี (Costoms) จารีต (More)

วิถีประชา (Folkways) ภาษา (Language) กฎเกณฑ์ (Rules) และกฎหมาย (Laws) ซึ่งมนุษย์ในรุ่นหลังสามารถสืบทอดและเพิ่มพูนขึ้นอีก การถ่ายทอดวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องต่อเนื่องและสถาบันต่าง ๆ ในสังคม อันได้แก่ ครอบครัว ศาสนา รัฐบาล สื่อมวลชน ชุมชนและกลุ่มคน ก็มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่นี้ทั้งสิ้น โรงเรียนก็เป็นสถาบันหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรม แต่โรงเรียนก็ทำหน้าที่อย่างเป็นทางการและมี

การวางแผน มีการจัดรายวิชาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นระบบในรายวิชาต่าง ๆ เช่น วิชา ภาษา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ สังคมศึกษาและวัฒนธรรม เป็นต้น

ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไม่รวดเร็ว มีการผสมผสานอย่างดี การเรียนรู้วัฒนธรรมย่อมดำเนินไปได้อย่างดีและไม่เป็นปัญหา แต่ในปัจจุบันนี้การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และการผสมผสานวัฒนธรรมเก่าและใหม่ไม่ได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น การถ่ายทอดวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องยาก ยิ่งกว่านั้นความเห็นเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมของผู้ปกครอง ครูใหญ่ ผู้บริหารและกลุ่มต่าง ๆ ก็แตกต่างกันและอาจขัดกัน ครูไม่แน่ใจว่าวัฒนธรรมที่เป็นแกนกลางซึ่งควรถ่ายทอดให้กับเยาวชนคืออะไรและมีหรือไม่ ในที่สุดเลยละเลยการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่นักเรียนและเลียงไปเน้นแต่ทักษะพื้นฐาน อย่างไรก็ตามโรงเรียนอาจทำหน้าที่มากกว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรม ในบางกรณีโรงเรียนอาจขยายหรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้วย โดยเฉพาะในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการปฏิวัติซึ่งโรงเรียนจะต้องสอนอุดมการณ์ใหม่และการดำเนินชีวิตในระบบใหม่

นอกจากนี้การถ่ายทอดคุณค่าและความเชื่อเป็นเรื่องที่สำคัญในการให้การศึกษาอบรมเยาวชน เพราะการที่สังคมจะดำรงอยู่ได้จำเป็นต้องมีความเชื่อบางประการร่วมกัน แต่ในความเป็นจริงบางทีความคิดเรื่องคุณค่าในบ้านหรือที่วัดอาจแตกต่างจากที่โรงเรียนหรืออาจมีความแตกต่างระหว่างคุณค่าของบุคคลกับการยอมรับของส่วนรวม ถ้ามีความแตกต่างเช่นนี้ครูจะตัดสินใจอย่างไรในเมื่อเรื่องคุณค่าที่ครูจะต้องสอน ดังนั้นครูจะต้องศึกษาเรื่องคุณค่าให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อสามารถตัดสินใจได้

เรื่องการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ บาลเลน ไทม์ ได้เสนอข้อคิดไว้อย่างน่าสนใจว่าเรื่องสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงคือเรื่องที่ว่าวัฒนธรรมส่วนไหนที่ควรถ่ายทอด และวิธีการถ่ายทอดจะอย่างไร ทั้งนี้เป็นเรื่องที่สังคมและโรงเรียนจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

8. การถ่ายทอดลักษณะ

ในสังคมต่าง ๆ บุคคลและกลุ่มบุคคลในสังคมจำเป็นต้องมีทักษะบางประการที่จะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ ถ้าทักษะเหล่านั้นเป็นทักษะที่คนในสังคมใช้กันอยู่เสมอ การสอนและการเรียนรู้ทักษะดังกล่าวก็เป็นไปอย่างธรรมดา ไม่เกิดปัญหา แต่ถ้า

ทักษะเหล่านั้นเป็นเรื่องที่ต้องมีการฝึกฝนเฉพาะ การสอนทักษะดังกล่าวก็เป็นเรื่องที่ครูผู้รู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะจะต้องทำการสอนโดยมีการจัดเรื่องเวลาและสถานที่ อย่างไรก็ตามก็เป็นที่ยอมรับกันว่าครูจะต้องสอนทักษะแก่นักเรียน แต่ก็จะต้องพิจารณาว่าทักษะใดที่เป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็น อาเธอร์ โฟเชย์ (Arthur Foshay) ได้เสนอทักษะ 4 ด้านดังนี้

3.1 ทักษะพื้นฐาน (Coping Skills) ได้แก่ คณิตศาสตร์ การอ่าน ภาษา

3.2 บุคลิก หรือทักษะในการพัฒนาทางสังคม (Character or Social Development Skills)

3.3 การเป็นพลเมือง หรือทักษะในการมีส่วนร่วม (Citizenship or Participatory Skills)

3.4 ทักษะในเรื่องสังจการส่วนบุคคล (Skills of Private Realization)

นอกจากนี้ยังมีความเห็นอื่นในเรื่องทักษะว่าประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคม ความเจริญงอกงามทางอารมณ์ ความตระหนักในเรื่องของร่างกายและความงาม และการตอบสนองทางสติปัญญา ทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องที่สังคมและแต่ละสังคมควรพิจารณาว่า ทักษะใดที่จะถ่ายทอดให้แก่ผู้เยาว์ในสังคมเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้

4. การเตรียมรูปแบบผู้ใหญ่สำหรับเด็ก

โรงเรียนหรือโดยเฉพาะห้องเรียนจะต้องเตรียมเด็กให้สามารถทำงานบางอย่างในโครงสร้างของสังคม เพราะในสังคมจะต้องมีงานที่จะต้องทำให้สำเร็จ งานเหล่านี้ทำโดยผู้ใหญ่ในสังคมซึ่งคนรุ่นหลังจะต้องไปทำหน้าที่แทน ดังนั้นในการเตรียมเด็กในโรงเรียนจึงต้องสอนให้เข้าใจว่าเด็กจะต้องรับงานต่อไป และจะต้องสอนทักษะต่าง ๆ ให้เด็กสามารถทำงานได้อย่างดี

โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ที่จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็กว่าในสังคมมีอาชีพต่าง ๆ มากมายที่อาจจะเลือกได้ เช่น แพทย์ วิศวกร ครู ข้าราชการ เกษตรกร นักวิทยาศาสตร์ ช่างฝีมือต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องชี้ให้เขาเข้าใจถึงบทบาทต่าง ๆ ในสังคม ได้แก่ พ่อแม่ พี่น้อง ย่า หลาน พลเมืองเพื่อนบ้าน สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อเด็กจะสามารถปฏิบัติตนในบทบาทต่าง ๆ ได้ถูกต้อง ในเรื่องอาชีพโรงเรียนในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่งในสังคมที่สามารถจะช่วยเด็กให้มีโอกาสเลือกอาชีพของตนได้อย่างกว้างขวางขึ้น โดยให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพ และแนะแนวอาชีพที่เหมาะสมแก่เด็ก ซึ่งโรงเรียนย่อมมีความพร้อมที่จะทำหน้าที่นี้มากกว่าที่บ้าน โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบัน

ซึ่งมีอาชีพต่างๆมากมาย การเลือกอาชีพเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคม ถ้าเลือกอาชีพได้เหมาะสมและมีความก้าวหน้าคนก็จะอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ถ้าโรงเรียนไม่ให้โอกาสในการเลือกอาชีพในสังคมแก่เด็ก เด็กก็อาจจะเลือกอาชีพตามพ่อแม่ หรือคนรู้จักเพียงไม่กี่คน และอาชีพเหล่านั้นอาจไม่เหมาะกับเด็กก็ได้แต่เด็กก็ไม่ทราบว่ามีอาชีพอีกหลายอย่างที่อาจเลือกได้และเหมาะสมกับตนเอง ตัวอย่างหนึ่งที่เราได้เห็นก็คือกลุ่มที่มีอาชีพทำนาเกลือ ลูกเห็นตัวอย่างจากพ่อแม่และคนในชุมชนเดียวกัน เมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้วก็จะเลือกอาชีพทำนาเกลือบ้าง และได้ฝึกทักษะในการทำอาชีพนี้นี้ตั้งแต่ยังเด็ก ต่อเมื่อมีครอบครัวของตนเองก็พบว่ามันมีที่ดินจำนวนจำกัด ส่วนแบ่งที่ได้จากพ่อแม่ไม่พอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวของตน ก็ยอมเกิดปัญหา จะไปทำอาชีพอื่นก็ไม่ได้เตรียมตัวไว้ ท้ายที่สุดก็ต้องเลือกอาชีพที่ทำได้โดยไม่ต้องฝึกมาก่อน เช่น เป็นกรรมกรซึ่งรายได้น้อยทำให้ชีวิตไม่ก้าวหน้า

ดังนั้นหน้าที่ของโรงเรียนในการเตรียมข้อมูลและแนะแนวเด็กในเรื่องอาชีพเป็นหน้าที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของเด็กในสังคม แต่โรงเรียนก็ต้องไม่ลืมว่านอกจากการชี้ช่องทางเรื่องอาชีพแล้ว โรงเรียนต้องฝึกทักษะให้เด็กด้วย ในโรงเรียนประถมศึกษาอาจสร้างนิสัยในการทำงานให้แก่เด็ก การรักการอ่าน การแบ่งเวลาของตนเอง มนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอาจเน้นที่การฝึกทักษะทางด้านอาชีพ เป็นการเตรียมให้สามารถออกไปประกอบอาชีพได้

5. การคัดเลือกนักเรียนบนพื้นฐานของความสำเร็จ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าโรงเรียนจะต้องเตรียมเด็กให้สามารถแสดงบทบาทของตนเมื่อเป็นผู้ใหญ่ โดยช่วยให้เด็กตัดสินใจได้ว่า จะรับบทบาทใด และรับงานประเภทไหน งานต่างๆในสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมากมาย อาชีพบางอย่างต้องการการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา แต่บางอาชีพต้องรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือได้รับการฝึกฝนเฉพาะ ซึ่งในสังคมปัจจุบันความต้องการการศึกษาในระดับสูงมีแนวโน้มสูงขึ้น เพราะได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ในเรื่องนี้ เบรมเบค มีความเห็นว่าห้องเรียนพื้นฐานของเด็กนักเรียนเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ผู้ที่มีฐานะสูงกว่าในสังคมมักจะต้องทำงานที่สังคมต้องการเตรียมในระบบการศึกษาในโรงเรียนเป็นเวลานาน กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ได้รับการศึกษาสูงจะประกอบอาชีพในระดับสูง และจะเป็นระดับซึ่งทำให้เงินเดือนสูงและมีฐานะในสังคมสูงด้วย

เรื่องหน้าที่ของโรงเรียนในการคัดเลือกเด็กให้ทำหน้าที่หรือทำงาน ของตนในสังคมนี้ โรงเรียนย่อมมีบทบาทตั้งแต่การศึกษาในระดับประถมศึกษา ความสำเร็จของเด็กในระดับนี้จะเริ่มชี้ว่าเด็กแต่ละคนจะดำเนินชีวิตไปในแนวใด และเด็กบางส่วนก็ได้เลือกงานของตนตั้งแต่ระดับนี้ อย่างไรก็ตามการเลือกงานที่จะทำในสังคมของเด็กจะชัดเจนขึ้น ในระดับมัธยมศึกษาเด็กบางคนอาจเลือกงานที่ต้องการการศึกษาแค่ระดับมัธยมศึกษา ในขณะที่ความสำเร็จของเด็กอีกส่วนหนึ่งที่เปิดโอกาสให้เขาเลือกงานที่จะต้องได้รับการฝึกฝนเฉพาะ หรือการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ในสังคมไทยการคัดเลือกนี้ได้มีการแข่งขันกันอย่างมาก เริ่มตั้งแต่การเข้าโรงเรียนของเด็กทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา การเลือกโรงเรียนเป็นปัญหาเฉพาะในสังคมไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณภาพของโรงเรียนแตกต่างกัน โรงเรียนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีคุณภาพดีกว่าโรงเรียนในเมืองเล็กหรือในต่างจังหวัด แม้ในกรุงเทพมหานครเองคุณภาพของโรงเรียนก็แตกต่างกันมีใช่น้อย การคัดเลือกเด็กเพื่อเข้าสู่การทำงาน เมื่อเป็นผู้ใหญ่จะเห็นได้ชัดเจนในการเตรียมตัว และสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษาที่มีการแข่งขันกันอย่างสูง ความสามารถหรือความสำเร็จในโรงเรียนของเด็กจะมีบทบาทมาก ในกระบวนการเตรียมและการคัดเลือกดังกล่าวนี้ ซึ่งถ้าเด็กสามารถสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษาได้ เมื่อเรียนจบก็จะมีโอกาสได้ทำงานในอาชีพที่ทำให้มีฐานะทางสังคมสูงขึ้น ในเรื่องนี้ เบรมเบค มีความเห็นว่า ในสังคมของเด็กมีผลจากความสำเร็จในห้องเรียน และความสำเร็จในห้องเรียนเป็นผลจากแรงจูงใจและความสามารถในการเรียนของเด็กเอง อย่างไรก็ตามเบรมเบค ได้กล่าวไว้ด้วยว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวก็มีส่วนถ่ายทอดมายังเด็กด้วย โดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ แอน และ โรเบิร์ต พारेเลียส ก็มีความเห็นว่าฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการได้รับการศึกษาและความสำเร็จ กล่าวคือ มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของนักเรียนสูงเพียงไรความสำเร็จทางการศึกษาก็จะสูงตามไปด้วย

ในเรื่องหน้าที่ของโรงเรียนในการคัดเลือกคนนี้ จะเห็นว่าในสังคมสมัยใหม่มีความต้องการแรงงานที่ได้รับการศึกษามากขึ้น ทั้งนี้เพราะการที่ต้องการขบวนการผลิตทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจไว้ในระดับสูง สังคมต้องการคนทำงานที่ได้รับการฝึกฝนในจำนวนที่เพียงพอที่จะประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการของสังคม ดังนั้นหน้าที่เบื้องต้นอย่างหนึ่งของโรงเรียนคือการฝึกและการพัฒนาคนทำงานที่มีความ

สามารถ กล่าวคือ ประการแรกโรงเรียนจะต้องเตรียมคนที่เชี่ยวชาญเฉพาะในสาขาที่จำเป็นให้เพียงพอ

6. การดูแลผู้เยาว์

สังคมต่าง ๆ ถือว่ามีหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้เยาว์ในสังคมของตน ในปัจจุบัน สังคมประเทศต่าง ๆ มักมีกฎหมายบังคับให้เด็กเข้าโรงเรียนระยะเวลาหนึ่ง ในสหรัฐอเมริกาทุก ๆ รัฐมีกฎหมายบังคับให้เด็กเข้าเรียนจนจบชั้นสิบสอง ในประเทศไทย ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับบังคับให้เด็กเข้าเรียนจนจบประถมศึกษาปีที่หก แต่การปฏิบัติคือการที่สังคมจะสามารถบังคับให้คนได้เข้าเรียนตามกฎหมายมากนักก็เพียงไหนก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องพิจารณากันต่อไป นอกจากนี้บริการที่สังคมจัดให้ในการดูแลผู้เยาว์ก็จะแตกต่างกันอีก บางแห่งอาจจัดให้แต่การเรียนการสอน ในขณะที่บางแห่งให้บริการอย่างอื่นด้วย เช่น หนังสือเรียน อาหารกลางวัน เป็นต้น ในสังคมที่มารดาออกทำงาน ความต้องการให้โรงเรียนมีบทบาทในการดูแลผู้เยาว์จะสูงขึ้นเรื่อยๆ มากขึ้น ในสังคมในปัจจุบันจะมีแนวโน้มที่บิดามารดาต้องการดูแลผู้เยาว์ในระดับที่ต่ำกว่าระดับชั้นประถมศึกษา ในรูปของชั้นเรียนก่อนวัยเรียน หรือสถานเลี้ยงเด็ก ในลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าการดูแลผู้เยาว์ระดับก่อนวัยเรียนควรเป็นหน้าที่ของผู้ใด ของบ้านหรือของโรงเรียน และควรเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระบบหรือไม่ ในสมัยที่ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขยาย การเลี้ยงดูอบรมผู้เยาว์มักเป็นหน้าที่ของครอบครัว แต่ในปัจจุบันครอบครัวเป็นครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่และลูกและถ้ามารดาออกทำงานนอกบ้าน ความต้องการในสังคมหรือโรงเรียนทำหน้าที่เลี้ยงดูผู้เยาว์ก่อนวัยเรียนจึงเพิ่มมากขึ้น ในสภาพของการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โรงเรียนได้สอนในสิ่งที่เคยเป็นหน้าที่ของบ้านเพิ่มขึ้นหลายประการ อาทิ เรื่องเพศศึกษา ยาเสพติด การใช้จ่าย รวมทั้งศีลธรรม

7. การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

ความสำคัญหรืออิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในการหล่อหลอมความคิดหรือพฤติกรรมของเยาวชนย่อมเป็นที่ยอมรับอยู่ทั่วไปของกระบวนการของการศึกษา กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนด้วย ปัจจุบันได้มีความพยายามที่จะหาวิธีการในการใช้ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนให้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์ ครูสามารถที่จะใช้กลุ่มเพื่อนได้อย่างมีคุณค่าทางการศึกษา ในการ

ส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมของนักเรียน

ในเรื่องการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนนี้ วิธีการหนึ่งที่จะจัดให้เด็กได้คือการจัดให้เด็กมีประสบการณ์กลุ่มสัมพันธ์ซึ่ง สุนน อมรวิวัฒน์ ได้อธิบายไว้ว่า ในสภาพชีวิตจริงนั้นนักเรียนจะต้องได้รับการฝึกฝน การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ มีความอดทน เอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักยอมรับและเอาใจผู้อื่น สามารถกำหนดได้ว่า เมื่อใดควรมีบทบาทอย่างไร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นักเรียนจะมีสภาพดังกล่าวนี้ได้ก็ต่อเมื่อครูมีเทคนิควิธีสอน โดยการจัดกลุ่มร่วมกันทำงาน แบ่งกลุ่มปรึกษาหารือกัน และแบ่งกลุ่มวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน ให้เด็กได้มีโอกาสสนทนา ถกเถียง อภิปราย แบ่งงาน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประสบการณ์เช่นนี้ทำให้เด็กได้เรียนรู้ว่าการทำงานสำเร็จได้ต้องช่วยเหลือกัน เรียนรู้ความแตกต่างทางความคิดเห็นและลักษณะนิสัยของเพื่อน ซึ่งจะเป็นแนวทางไปสู่การปรับตัวของเด็กต่อไป นอกจากนี้ครูอาจจัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น กิจกรรมทางศาสนา การกีฬา การเมืองการปกครอง และนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็ก

หน้าที่ของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้นเป็นเรื่องราวของกระบวนการ สังคม ประกฤติ ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลได้รับอุปนิสัย ความรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะของบุคลิกภาพ คุณธรรมสังคมและวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ และเท่าที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าโรงเรียนในสถาบันที่จำเป็นในสังคมที่มีหน้าที่หลายประการ ซึ่งอาจแยกแยะออกได้ทั้งในแง่การถ่ายทอดวัฒนธรรม และในแง่ของการเตรียมคนที่มีคุณภาพที่จะทำหน้าที่ของตนในสังคมและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

เบน เอ็ม แฮร์ริส (Ben M. Harris) (อ้างถึงใน ชนิดา รัชกุลผลเมือง, 2531)

ได้กล่าวว่า โรงเรียนมีหน้าที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. หน้าที่ทางการสอน (Teaching Function)
2. หน้าที่นิเทศ (Supervision Function)
3. หน้าที่ธุรการ (Management Function)
4. หน้าที่บริการนักเรียน (Student Service Function)
5. หน้าที่บริหารทั่วไป (General Administrative Function)

ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons) (อ้างถึงใน ชนิดา รัชกุลผลเมือง, 2531)

ให้ความเห็นว่าสังคมเป็นระบบที่บุคคลผู้กระทำการอันหลากหลายปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเห็นว่า โครงสร้างของความสัมพันธ์ทางสังคมเหล่านี้ มีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่ (Function) หรือผลที่ได้ (Outcome) ของความสัมพันธ์เหล่านั้น ดังนั้นระบบการศึกษา โรงเรียนแต่ละแห่ง ห้องเรียน ฯลฯ ต่างต้องทำหน้าที่เช่นกันนั่นคือโรงเรียน (หรือระบบการศึกษา หรือห้องเรียน) ต้อง “ปรับตัว” ให้เข้ากับ “ความต้องการ” ของสังคม การศึกษาทำหน้าที่ปลูกฝังให้นักเรียนเรียนรู้พันธะหน้าที่และบทบาทของเขาเมื่อเติบโตและทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรมนุษย์เหล่านี้ไปตามโครงสร้างบทบาท (Role Structure) ส่วนต่าง ๆ ของสังคม นอกจากนี้เขายังเห็นว่านักเรียนเป็นวิถีทางในการดำรงรักษาเป้าหมายของสังคม (Goal Attainment) และถูกจัดให้อยู่ในกระบวนการต่าง ๆ ของโรงเรียน เพื่อให้สามารถปรับตัว (Adaptation) เข้ากับระบบภายนอก นักเรียนถูกถ่ายทอดความรู้ความคิดในลักษณะเดียวกัน เพื่อสร้างบูรณาการ (Intergration) และถูกควบคุมสิ่งที่พวกเขาทำในโรงเรียน (Latency) โดยกฎระเบียบข้อห้ามต่าง ๆ

ชนิตา รักษ์พลเมือง (2531) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมการศึกษาและวัฒนธรรมโรงเรียนอันเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนคือ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้ต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตามได้สรุปความหมายของคำว่า วัฒนธรรม (Culture) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า CULTURA อันหมายถึง การเพาะปลูก หรือการปลูกฝังออกได้เป็น 2 แนวทางใหญ่คือ แนวคิดเชิงพรรณนา (Descriptive Conception) หรือแนวคิดเชิงมนุษยวิทยาซึ่งให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ว่า หมายถึงวิถีชีวิตทั้งหมด กับแนวคิดที่สองคือแนวคิดเชิงบรรทัดฐาน (Normative or Evaluative Conception) ซึ่งเห็นว่า ในบรรดาสรรพสิ่งที่เรียกกันว่าวัฒนธรรมนั้น จะต้องผ่านการคัดสรร ประเมินด้วยว่า สิ่งใดเป็นสิ่งพึงปรารถนา-ไม่พึงปรารถนา สิ่งใดดี-เลว เป็นอาทิ มิฉะนั้นแล้วเราคงจะต้องยอมรับ “ทุกสิ่งทุกอย่าง” ที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์เป็นวัฒนธรรมไม่ว่าสิ่งนั้นจะดีจะเลวร้ายเพียงใดก็ตาม

ในทางการศึกษาเราสามารถนำแนวคิดทางวัฒนธรรมทั้งสองแนวมาใช้ในการวิเคราะห์การศึกษา กล่าวคือ วัฒนธรรมส่วนตัวของเด็กแต่ละคน เป็นสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ซึมซาบมาตลอดชีวิต เด็กทุกคนเมื่อมาโรงเรียนย่อมมีความพอใจ อคติ ความเชื่อ ข้อรังเกียจ ฯลฯ อันเป็นผลจากการเรียนรู้สัมผัสกับวัฒนธรรมรอบตัวมาก่อน สิ่งเหล่านี้ส่งผลทั้งดีและเสียในการดำเนินชีวิต และในการเล่าเรียนของเด็กแต่ละคนในขณะเดียว

กันกระบวนการศึกษาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนก็มีได้มุ่งหมายจะถ่ายทอด “วัฒนธรรม” หรือ “วิถีชีวิต” ทุกอย่างให้แก่ผู้เรียน แต่จะต้องคิดสรร “สิ่งดี” “สิ่งงาม” “สิ่งมีคุณค่า” ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้น การกำหนดหลักสูตรและกิจกรรมทางการศึกษา จึงต้องผ่านกระบวนการคัดสรรเพื่อกำหนดกิจกรรมวิชาการ เนื้อหาและกิจกรรมอื่นอันจะทำให้ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น “ผู้มีการศึกษา” (Educated) เป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยสติปัญญาและคุณงามความดี

ด้วยเหตุดังกล่าว โรงเรียนในฐานะตัวแทนสถาบันการศึกษา จะต้องตอบคำถามอย่างน้อย 3 ข้อ

ข้อแรก เกณฑ์ในการกำหนดวัฒนธรรม “ที่ดี” คืออะไร แน่นนอนในแต่ละสังคมย่อม มีฉันทามติในการกำหนดวัฒนธรรมที่ดี มีคุณค่าต่าง ๆ กันอย่างไรก็ตาม แม้จะมีความหลากหลาย แต่สิ่งที่สมาชิกสังคมจะยอมรับร่วมกันเป็น “วัฒนธรรมร่วม” ในสังคมนั้นย่อมมีอยู่ และผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดการศึกษาที่จะถ่ายทอดให้แก่เยาวชนผ่านทางโรงเรียนเป็นผู้ที่จะต้องเลือกสรร “วัฒนธรรมร่วม” นั้น

ข้อที่สอง การพิจารณาถึงวัฒนธรรมเฉพาะหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด เราต้องยอมรับว่าในแต่ละสังคม วิถีชีวิตของผู้เรียนในแต่ละกลุ่มสังคม แต่ละท้องถิ่น ย่อมผ่านประสบการณ์ อันหลากหลาย และมีความต้องการจาก “การศึกษา” ต่างกัน สิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอาจไม่ตรงกับสภาพชีวิตของผู้เรียน สิ่งที่ดีที่สุดในโรงเรียนแห่งหนึ่ง อาจไม่ได้ผลในโรงเรียนอีกท้องถิ่นหนึ่ง

ข้อที่สาม เราคงต้องยอมรับว่าบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู หรือนักเรียน มาจากภูมิหลังต่าง ๆ กัน บางคนอาจมาจากครอบครัวชั้นกลาง ชั้นต่ำ หรือชั้นสูง แต่ทุกคนจะต้องมาใช้ชีวิตร่วมกันในโรงเรียน นักการศึกษาส่วนหนึ่งได้ร่วมกันตั้งข้อสังเกตว่า การศึกษาที่ถ่ายทอดในโรงเรียนเป็นตัวแทนของวิถีชีวิต ความรู้สึกรู้สีกคิดและความเชื่อของชนชั้นกลางข้อสังเกตนี้เป็นจริงหรือไม่

เท่าที่กล่าวมาเป็นการมองโรงเรียนในฐานะเป็นวัฒนธรรมย่อย (Subculture) ในภาพกว้าง วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่โรงเรียนได้คัดสรรเป็นแนวทางของตนเหล่านี้ส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของบุคคลต่างๆในโรงเรียน ตลอดจนถึงเอกลักษณ์หรือบรรยากาศของโรงเรียนด้วย อาทิ หากเราสังเกตจะพบว่าบรรยากาศของโรงเรียนที่เน้นการสอน

ศาสนา จะต่างกับโรงเรียนที่เน้นวิชาสามัญ โรงเรียนที่ก่อตั้งโดยคริสต์ศาสนา โรงเรียน ปอเนาะสอนภาษาอิสลาม ต่างมีวิถีชีวิตและบรรยากาศเฉพาะเจาะจงลงไปถึงการดำเนินงานของโรงเรียน เราจะพบองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่สำคัญ 2 ประการคือวัฒนธรรม ที่เป็นวัตถุ (Material Culture) อาทิ อาคารเรียน ที่พักครู ห้องสมุด ห้องอาหาร อาคารอื่น เช่น โบสถ์หรือสถานที่ประกอบศาสนพิธีหรือห้องสอนจริยศึกษา ตลอดจนการจัดสภาพ สภาพแวดล้อมภายในของโรงเรียนอื่น ๆ เช่นการสร้างพระพุทธรูปเป็นที่เคารพบูชา ฯลฯ การจัดการกระบวนการเรียนการสอน อาทิ หลักสูตรและประมวลการสอน กิจกรรมการเรียน ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรในโรงเรียน ครู นักเรียน ฯลฯ กับอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-material Culture) อันเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม อาทิ ค่านิยมทางศีลธรรม และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงวิถีทางแห่งการกระทำต่อกัน หรือ การปะทะสังสรรค์ระหว่างบุคคลในโรงเรียน กฎ และระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งข้อคาดหวังซึ่งแอบแฝงอยู่ (Implicit Expectation) เกี่ยวกับวิถีทางที่ครูพึงปฏิบัติต่อนักเรียน และต่อผู้ปกครองนักเรียน เป็นต้น วัฒนธรรมที่มีใช้วัตถุ อันได้แก่ วิถีทางและวิธีการทำตามกฎและระเบียบ ตลอดจนจรรยาบรรณที่พึงยึดถือนี้ทำให้มวลสมาชิกของโรงเรียนมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน และผูกพันสมาชิกให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในองค์การ คือ โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และสมาชิกทุกคนจะเรียนรู้บรรทัดฐานทางสังคมของโรงเรียน เมื่อเข้าไปในโรงเรียนจะรู้ทันทีว่าควรแสดงพฤติกรรมอะไรที่เหมาะสมและไม่ควรแสดงพฤติกรรมอะไรที่ไม่เหมาะสม ฯลฯ

นอกจากนี้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนในแต่ละระดับก็มีชนบประเพณีและพิธีกรรมในรูปแบบต่างๆเช่นเดียวกับสถาบันของสังคมอื่นๆ เช่นมีองค์การนิสิตนักศึกษาสภาโรงเรียน คณะกรรมการนักเรียน หรือคณะกรรมการนิสิตนักศึกษา มีการแข่งขันกีฬาโรงเรียน หรือกีฬามหาวิทยาลัย มีการฉลองประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร มีสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายประจำสถาบันการศึกษา เช่น เพลงมหาวิทยาลัย เพลงประจำโรงเรียน สีประจำโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา สีมหาวิทยาลัย สีประจำคณะ อันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

ข้อสังเกตประการหนึ่งก็คือ โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งหรือแต่ละสังคมอาจมีรูปแบบเฉพาะของตนเอง ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ รูปแบบนี้จะแสดงให้เห็นได้จาก

1. การจัดชั้นเรียน
2. การจัดระดับชั้นเรียน
3. การจัดเวลาเรียน
4. การจัดห้องเรียน
5. การกำหนดผู้สอน
6. การจัดหลักสูตร

ข้อนำสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมโรงเรียน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมโรงเรียนกับการเรียนรู้ โดยปกติการเรียนรู้มักจะเกิดได้คือถ้าสิ่งที่ต้องการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่พอใจในโรงเรียน สิ่งนี้นักเรียนพอใจมักจะไม้อยู่ในหลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียน (Formal Curriculum) แต่มักจะอยู่ในวัฒนธรรมโรงเรียนในรูปแบบต่างๆที่ทำให้นักเรียนฝังใจ อาทิ ทัศนคติเกี่ยวกับอำนาจ (Authority) ของครู คำนิยามในสิ่งที่ผิด และสิ่งที่ถูก เป็นต้น ซึ่งนักสังคมวิทยาการศึกษาบางท่านเรียกสิ่งนี้ว่าหลักสูตรแฝง หรือ Hidden Curriculum

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของวัฒนธรรม ก็คือ วัฒนธรรมนั้นเป็นกระบวนการ (Process) อย่างหนึ่งที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาเพราะฉะนั้นเราจึงสามารถถ่ายทอด สะสม (Accumulate) และแพร่กระจาย (Diffuse) วัฒนธรรมได้ วัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคม การถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ ระบบการศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนทำหน้าที่ได้ดีที่สุด วัตถุประสงค์ของการศึกษาก็คือ การทำให้นักเรียนเข้าใจสังคมและโครงสร้างรวมทั้งความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคมในลักษณะนี้การศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดและบำรุงรักษาวัฒนธรรมในอดีต โดยการจัดหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอน เช่น การสอนวิชาภาษาไทย วรรณคดีไทย วิชาศีลธรรม จริยศึกษา และการสอดแทรกคำนิยม ทัศนคติ ความเชื่อ ฯลฯ อันพึงประสงค์สู่นักเรียน นอกจากนี้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนยังทำหน้าที่ปรับปรุง คัดแปลง แก้ไขวัฒนธรรมของชนรุ่นก่อนให้เหมาะสมกับสภาพหรือโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลง และในทางกลับกันก็ทำหน้าที่ปรับปรุง คัดแปลง แก้ไขสมาชิกในสังคมให้เหมาะสมกับสภาพจริงของสังคม โดยการปรับปรุง คัดแปลง โปรแกรมการเรียนการสอน และหลักสูตรให้สอดคล้องกับสังคมหรือสภาพท้องถิ่น พร้อมทั้งปรับปรุงพฤติกรรมของผู้เรียนให้ตรงกับความต้องการของสังคม ทั้งนี้หากโรงเรียนซึ่งเป็นสังคมย่อย ในสังคมที่

โรงเรียนตั้งอยู่ สามารถสร้างสภาพแวดล้อมและสภาพต่าง ๆ ให้ใกล้เคียงกับสภาพสังคมจริงก็จะทำให้นักเรียนมีโอกาสฝึก และเตรียมพร้อมที่จะดำรงชีวิตในสังคมได้ ดังเช่นที่ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้พยายามทำการทดลองในทำนองนี้ขึ้นที่มหาวิทยาลัยชิคาโกมาแล้ว ในทำนองกลับกันที่สถาบันการศึกษา หรือโรงเรียนจะทำหน้าที่อนุรักษ์คัดแปลงวัฒนธรรมเดิม โรงเรียนยังมีหน้าที่เสริมสร้างวัฒนธรรมใหม่โดยการสร้างให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัจจุบันและอนาคต นอกเหนือไปจากอดีต โรงเรียนเป็นตัวการที่จะสร้างวัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้เพราะเหตุที่วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงและเกิดขึ้นใหม่ได้ตลอดเวลาทุกโอกาส วัฒนธรรมโรงเรียนจึงเป็นสิ่งที่ไม่อยู่นิ่ง (Static) แต่มีการถ่ายทอดให้สมาชิกหรือผู้เรียนในโรงเรียนตลอดเวลาทุกรุ่น เมื่อผู้เรียนเข้ามาแล้วผู้เรียนก็จะสามารถสร้างแบบแผนแห่งพฤติกรรม หรือวิถีทางดำรงชีวิตในโรงเรียนขึ้นมาใหม่ได้ เช่นกัน และหากพิจารณาในภาพกว้าง สถาบันการศึกษาก็ไม่จำเป็นจะต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมเดิมอยู่เสมอ หากจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ และเป็น "สติ" ให้แก่สังคมในการคัดสรรวัฒนธรรมเดิม หรือวัฒนธรรมใหม่ที่แพร่กระจายเข้ามาจากต่างประเทศ ตลอดจนเป็นผู้นำในการสร้างวัฒนธรรมใหม่อันเหมาะสมแก่การสมัยให้แก่สังคมโดยรวม

โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 องค์กรคือ เทศบาลนครหลวง และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ซึ่งองค์กรทั้ง 2 ได้ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2514 จากคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และฉบับที่ 25 โดยเทศบาลนครหลวงเป็นการยุบรวมกัน และรับโอนการจัดการศึกษาจากเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรีและองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นการยุบรวมกันและรับโอนการจัดการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี ทั้งนี้โดยเทศบาลทั้งสองรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 และองค์การบริหารส่วนจังหวัดทั้งสองรับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อ ปี พ.ศ. 2509

การจัดการศึกษาในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่จัดตั้งโรงเรียนทวยราษฎร์ขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2427 ที่วัดมหรธพาราม และขยายออกไปทั่วประเทศ โดยจัด

ตั้งองค์กรรับผิดชอบเป็นกรมศึกษาธิการเมื่อปี 2430 และเป็นกระทรวงธรรมการเมื่อปี 2435 ต่อมาในปี 2441 ได้มีโครงการศึกษาเกิดขึ้น โดยแบ่งความรับผิดชอบให้กรมศึกษาธิการของกระทรวงธรรมการจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานครและให้กระทรวงมหาดไทยจัดการศึกษาในหัวเมืองร่วมกับพระสงฆ์

ภายหลังได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปถึงระดับตำบล และระหว่างปีพ.ศ.2454 ถึงพ.ศ.2474 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการประถมศึกษา 3 กระทรวง คือ

1. กระทรวงนครบาล รับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนกลาง
2. กระทรวงมหาดไทย รับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนภูมิภาค
3. กระทรวงธรรมการ ทำหน้าที่ประสานงานให้การศึกษาเป็นไปตามนโยบาย

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ ในมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยมีการจัดการศึกษาหลายระดับและหลายรูปแบบ ซึ่งมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
  - 1.1 การจัดอยู่ในรูปศูนย์เลี้ยงเด็กหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน ซึ่งดำเนินงานในลักษณะของการให้ความสนับสนุนชุมชนที่ดำเนินการและสำนักอนามัย ซึ่งเป็นสถานเลี้ยงเด็กกลางวันและให้การสนับสนุนบ้านเลี้ยงเด็ก
  - 1.2 การจัดในรูปของชั้นเด็กเล็ก (ก่อนเกณฑ์ 1ปี) อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษาและสำนักงานเขตซึ่งเปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษา กรุงเทพมหานครจำนวน387โรงเรียน
  - 1.3 การจัดการศึกษาในระดับอนุบาล จำนวน 1 โรงเรียน ในโรงเรียนวัดธาตุทอง ซึ่งรับโอนมาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) โดยเปิด

ค่านินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2536

2. การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษา และสำนักงานเขตมีโรงเรียนจำนวน 427 โรงเรียน ซึ่งตั้งกระจายทั่วพื้นที่ 38 สำนักงานเขต

3. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 โรงเรียน ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานการศึกษาและสำนักงานเขต

4. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ ในความรับผิดชอบของสำนักงานการแพทย์

5. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นในโรงเรียนฝึกอาชีพจำนวน 14 โรงเรียน และจัดให้แก่กลุ่มสนใจตามความเหมาะสม ซึ่งอยู่ใน ความรับผิดชอบสำนักพัฒนาชุมชน (กรุงเทพมหานคร, 2537)

ตามที่กรุงเทพมหานครมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา ระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว กรุงเทพมหานครได้มีการจัดระเบียบบริหารราชการของกรุงเทพมหานครหลายครั้ง ทางด้านการจัดการศึกษาก็ได้มีการปรับปรุงเรื่อยมา จนในที่สุดได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดระเบียบกรุงเทพมหานครเรียกว่าสำนักงานการศึกษา แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าสำนักงานการศึกษาเป็นส่วนราชการที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครก็จริง แต่ระบบบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานครนั้นถือว่าสำนักงานการศึกษาเป็นเพียงหน่วยงานเสริม (Staff) การบริหารการศึกษาที่เป็นสายบังคับบัญชา (Line) นั้นจากโรงเรียนขึ้นตรงกับเขต โดยมีงานศึกษาธิการเขตเป็นหน่วยงานช่วย จากเขตขึ้นต่อสำนักงานปลัดกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานเสริมอีกหลายระดับ คือคณะกรรมการศึกษาโรงเรียน คณะกรรมการศึกษาธิการเขต และคณะกรรมการศึกษาของกรุงเทพมหานครพ.ศ. 2524 คณะกรรมการศึกษาดังกล่าวมีส่วนในการช่วยเหลือในการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ นอกจากนี้ยังมีระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนพ.ศ.2525 ให้มีกลุ่มโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนในกลุ่มเดียวกัน ได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอีกส่วนหนึ่งด้วย (กมล รอดคล้าย, 2536)

ปัจจุบันกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด 427 โรงเรียน นักเรียน 248,087 คน ครู 13,142 คน (กรุงเทพมหานคร, 2539)

บทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียน ประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างปลูกฝังวัฒนธรรมให้แก่เด็กไม่น้อยไปกว่าสถาบันอื่น โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา เพราะรากฐานของการมีวัฒนธรรมที่ดีจะเริ่มก่อตัวขึ้นตั้งแต่เยาว์วัย เด็กจะเรียนรู้คุณงามความดี และมองเห็นความแตกต่างของสิ่งดี ชั่ว ถูก ผิด โดยการเรียนรู้จากบุคคล และสิ่งแวดล้อมที่ละน้อย ๆ พัฒนาการของจริยธรรมของมนุษย์จะเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงวัยปีแรกของชีวิต แล้วจะฝังรากลึกยากแก่การเปลี่ยนแปลง ครูจึงมีความสำคัญต่อเด็กไม่น้อยไปกว่าพ่อแม่ (ชัยพร วิชาวุธ, 2526)

เขาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ (2538, อ้างถึงใน พระธรรมปิฎก, 2538) ได้กล่าวถึงนโยบายของคณะรัฐบาลอันเกี่ยวกับบทบาทของสถานศึกษา ซึ่งคณะรัฐบาล โดย ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีที่ได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 เกี่ยวกับนโยบายทางด้านวัฒนธรรม มีสาระสำคัญสรุปได้คือ รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ทำนุบำรุง ส่งเสริมและฟื้นฟูศาสนา โดยให้ประชาชนสนใจในสาระคำสอนเป็นหลัก ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปท้องถิ่น อนุรักษ์โบราณคดีที่สำคัญของชาติและนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่มีนโยบายในการระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชุมชนและท้องถิ่นให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด วิจัย และพัฒนากิจการศาสนาและศิลปวัฒนธรรม โดยคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าสถานศึกษา และศาสนสถานโดยทั่วไปได้ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆอยู่แล้ว จึงได้ประกาศให้สถานศึกษาและศาสนสถานทุกแห่งเป็นหน่วยงานทางวัฒนธรรม ตามประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2538 โดยให้มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวัฒนธรรมในลักษณะต่างๆ กล่าวคือ การส่งเสริม การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน การวิจัย และการเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม

โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยและเพื่อให้การส่งเสริมและการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยแก่เยาวชนโดยสมบูรณ์ สถานศึกษาจึงควรต้องจัดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น ให้นักเรียนแสดงความ

พอใจ ความถนัดตามธรรมชาติโดยแท้จริง กิจกรรมจะเป็นเครื่องมือให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ฝึกการเป็นผู้นำ และเป็นผู้ตามที่ดีตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้นักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียนในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ทางศาสนา หรือนันทนาการ ต่างก็เป็นกิจกรรมที่สามารถกำหนดให้เป็นส่วนสำคัญของการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมได้ สามารถทำให้นักเรียนเกิดความซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2520)

บทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย

การอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การพิทักษ์ รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง โดยมีกิจกรรมหลัก ดังที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเสนอไว้ ดังนี้ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับงานอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ
2. การจัดทำทะเบียนผลิตผลทางวัฒนธรรมเพื่องานอนุรักษ์
3. การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานอนุรักษ์วัฒนธรรม
4. การรณรงค์ให้เกิดการตื่นตัว ตระหนักในคุณค่าและให้ความร่วมมือในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม
5. การปรับปรุงหรือออกกฎระเบียบ ให้เอื้อต่องานอนุรักษ์วัฒนธรรม
6. การจัดสร้างเครือข่าย เพื่อสนับสนุนงานอนุรักษ์วัฒนธรรม
7. การประชาสัมพันธ์ งานอนุรักษ์วัฒนธรรม
8. การยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคคลหรือหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในงานอนุรักษ์วัฒนธรรม
9. การติดตามและประเมินผล

การอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นถือเป็นการคงไว้เพื่อการศึกษาให้รู้ซึ่งถึงสภาพของ

วัฒนธรรมในอดีต มิใช่การนำมาแสดงออกให้ยื่นต่อภาววิสัยปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะรูปแบบของวัฒนธรรมที่ถึงขั้นการอนุรักษ์นั้น ไม่สามารถจะพัฒนาได้อีกแล้ว แต่ลูกหลานต้องให้ความเคารพ มิฉะนั้นจะเป็นดังคำกล่าวของ ไมเคิลไรค์ที่ว่า “หากไม่เป็นลูกหลานที่เคารพอดีตแล้ว ก็ยากที่จะให้ลูกหลานเคารพเราในอนาคต” (ระวีชัย ภาคินฐ, 2533)

โรงเรียนในฐานะที่เป็นตัวแทนของการศึกษา จะต้องเข้ามามีบทบาทในการเตรียมคนให้มีลักษณะดังกล่าวอย่างแน่นอน ดังที่ เฉลียว มณีเลิศ (2529) ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาว่า ช่วยอนุรักษ์ ถ่ายทอด และส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมไทย บทบาทที่น่าจะพิจารณาคือ การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมนั้นน่าจะประกอบด้วย

1. ชี้แจงเหตุผลในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม
2. มองเห็นอุปสรรคและอันตรายต่อมรดกวัฒนธรรม
3. การชี้บอกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมรดกวัฒนธรรม
4. ดำเนินการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

ส่วนการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น ปัจจุบันอยู่ในรูปของการสอนวิชาหลัก ได้แก่ ภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ ซึ่งสถาบันการศึกษาจะต้องมีนโยบายในการสอนให้ชัดเจน การสอนไม่ควรให้ท่องจำ แต่ควรเน้นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในอดีตด้วย

การศึกษาจะช่วยจรรโลงวัฒนธรรมในส่วนที่ดิ่งงามเพื่อเป็นสมบัติกลางแก่พลเมืองต่อไป ตัวอย่าง เช่น การรักษามรดกวัฒนธรรมดังกล่าว และวรรณคดีไทยโดยสอนแก่พลเมืองของประเทศ เพื่อแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของชาติ หรือสอนให้รู้จักรักษาสาธารณสมบัติ เช่น วัฒนาอาราม เพื่อเป็นคู่ขวัญของประเทศสืบไป เป็นต้น (สุเทพ การุณย์สัตยจร, 2526)

สมชัย วุฒิมปรีชา (2531) กล่าวถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมว่า สิ่งที่จะต้องอนุรักษ์ใช้คำว่า “ควร” เพราะวัฒนธรรมบางอย่างอาจไม่เหมาะสม ไม่ควรในยุคในสมัย ในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็อาจตายได้ วัฒนธรรมเป็นสิ่งมีชีวิต วัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมก็จะหมดอายุ ขึ้นอยู่กับคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนและแจ่มแจ้งว่าวัฒนธรรมใดบ้างที่ควรอนุรักษ์ไว้ และวิธีที่จะอนุรักษ์จะทำอย่างไร เพราะการอนุรักษ์ไม่ใช่แต่เพียงคำพูด หรือนโยบายอนุรักษ์เฉย ๆ จะต้องอยู่ที่

การกระทำด้วยดีจะอนุรักษไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ฌ ถกลาง (2534) กล่าวว่า จะต้องศึกษาว่าวัฒนธรรมใดเป็นเรื่องดี เป็นศิริมงคล เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ มีคุณค่าสูง ต้องช่วยกันอนุรักษไว้ เช่น ความกตัญญูรู้คุณ ความมีมารยาท ความมีน้ำใจ ความขยันขันแข็ง ความซื่อสัตย์ เป็นคุณธรรมที่ดีเช่นเดียวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ควรยึดเหนี่ยว ซึ่งหลักในการอนุรักษวัฒนธรรม กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534) ได้ให้หลักการไว้ คือ

1. ให้การศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ
2. รวบรวมข้อมูลทุกรูปแบบ
3. รักษาให้คงสภาพเดิม
4. การระแวดระวัง ปกป้องรักษาไม่ให้ใครมาทำลาย
5. ปลุกฝังให้คนรุ่นใหม่

สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญ ถ้าเรายอมรับกันว่าสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสืบทอดวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งคนไทยทุกคนจะต้องผ่านเข้าห่อหลอม ถ้าสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษา หล่อหลอมหัวใจคนไทยทุกคนที่เป็นคนไทย ที่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย เป็นคนไทยที่รู้จักหวงแหนวัฒนธรรมไทย เป็นคนไทยที่พิทักษ์วัฒนธรรมไทย ก็จะทำให้วัฒนธรรมไทยไปได้รอด

บทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

การส่งเสริมวัฒนธรรมไทย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535) ได้ให้ความหมายของงานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม หมายถึง การสนับสนุนให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถจัดกิจกรรมวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมไว้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของบุคคลหรือ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
2. การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม
3. การปรับปรุงหรือออกระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่องานส่งเสริม

วัฒนธรรม

4. การจัดทำแผนงานสนับสนุนการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมสำหรับบุคคล และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

5. การจัดทำงบประมาณสนับสนุนงานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

6. การยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคคลและหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จ ในการจัดกิจกรรมวัฒนธรรม

7. การประชาสัมพันธ์งานส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม

8. การติดตามและประเมินผล

สำหรับบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมของโรงเรียนมีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2527) กล่าวถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ของโรงเรียนคือ การส่งเสริมและการอบรมค่านิยมที่พึงปรารถนา โรงเรียนและครูจะเป็น กำลังสำคัญยิ่งในการอบรมค่านิยมประจำชาติแก่ผู้เรียน ค่านิยมถือเป็นหมวดหนึ่งของ วัฒนธรรมที่มีความสำคัญยิ่ง การส่งเสริมให้ประชาชนในชาติมีค่านิยมที่ถูกต้องและวาง อยู่บนรากฐานของความคิด ความเชื่อและลักษณะของสังคม จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการส่งเสริมค่านิยมที่พึงประสงค์ของคนไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกำหนดค่านิยมที่ พึงประสงค์ในสังคมไทย 9 ประการ ที่เราต้องเร่งส่งเสริมและเผยแพร่ในหมู่ประชาชน ซึ่งเป็นผลจากการสำรวจเรื่องค่านิยมในสังคมไทยของคณะกรรมการวัฒนธรรม พบว่า สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลที่ไม่พึงประสงค์อยู่มาก เนื่องจาก กระแสค่านิยมทางวัตถุเข้าครอบงำ จึงต้องกำหนดค่านิยมพึงประสงค์ขึ้นใหม่เพื่อเป็น แนวทางนำสังคม ไปสู่ชีวิตที่สงบสุขซึ่งได้แก่

1. การประหยัดและประมาณตนเพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย

2. ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน

3. การใฝ่หาความรู้และการใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

4. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิ และความคิดเห็นของ

ผู้อื่น

5. ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดย กระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะ และไม่ทำตนให้ผู้อื่นเดือดร้อน

6. การรักษาความเป็นเอกราชของไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย รักไทย

นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม่ด้วยชีวิต

7. ยึดมั่นในศาสนธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต

8. เคารพและปฏิบัติตามข้อกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัดเพื่อความสงบสุขของสังคม

9. การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายของแผนงานด้านวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร (2535) ที่ต้องการเสริมสร้างค่านิยมและลักษณะนิสัยที่ดี ให้กับประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร และคิงที่ เฉลียว วัฒนเลิศ (2532) ได้กล่าวถึง บทบาทสำคัญของการศึกษาในการส่งเสริมวัฒนธรรมที่สถานศึกษาและโรงเรียนควรทำได้นั้นคือ การปลูกฝังค่านิยมให้แก่เยาวชน ทั้งนี้เพราะว่าครู อาจารย์มีความรู้ในเรื่องจิตวิทยาการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการปลูกฝังค่านิยมที่พึงปรารถนา โดยเริ่มจากหลักการที่ว่าเยาวชนจะเกิดมีค่านิยมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากประสบการณ์ที่ได้รับ ความพึงพอใจจากการปฏิบัติเป็นต้นว่า เยาวชนได้รับการยกย่องหรือคำชมเชยจากการทำงานอย่างขยันขันแข็ง และด้วยความรับผิดชอบเป็นอย่างดี เยาวชนก็จะปฏิบัติต่อไป และท้ายที่สุดก็จะพัฒนาเป็นค่านิยมในเรื่องความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533) กล่าวถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมของวิทยาลัยและโรงเรียนที่ปฏิบัติอยู่มี ดังนี้คือ หน่วยงานที่ส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นวิทยาลัยและโรงเรียนของภาครัฐ มักเป็นหน่วยงานที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ อันประกอบด้วย วิทยาลัยครู วิทยาลัยพลศึกษาและโรงเรียนต่าง ๆ หน่วยงานเหล่านี้มีทั้งที่เป็นศูนย์วัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และมีได้เป็นศูนย์วัฒนธรรม แต่หน่วยงานทั้งหมดนี้ก็ดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ อันเป็นเจ้าสังกัด

1. การส่งเสริมวัฒนธรรมของวิทยาลัย และโรงเรียนต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัย และโรงเรียนเหล่านี้ จะส่งเสริมวัฒนธรรมในลักษณะใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ศึกษาค้นคว้า และวิจัยด้านวัฒนธรรม แล้วดำเนินการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โดยการจัดทำหอวัฒนธรรมหรือเก็บรวบรวมหรือจัดหมวดหมู่ไว้ ส่วนการเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปนั้น ก็ทำทั้งในลักษณะที่เป็นการฝึกอบรมบุคลากรด้านวัฒนธรรม จัดนิทรรศการ จัดกิจกรรมและการแสดงทางวัฒนธรรม จัดประชุมสัมมนา จัดเผยแพร่

เอกสาร ฯลฯ วิทยาลัย และโรงเรียนต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์วัฒนธรรม ได้จัดโครงการและ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปีในฐานะที่เป็นแหล่งรวมวิชาการ และ แหล่งปฏิบัติการวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น ๆ โครงการและกิจกรรมที่วิทยาลัยและโรงเรียน จัดขึ้นมีมากมาย มีสิ่งหนึ่งที่สนับสนุนการจัดโครงการและกิจกรรมของวิทยาลัย และ โรงเรียนที่เป็นศูนย์วัฒนธรรม คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัด ประกวดโครงการวัฒนธรรมดีเด่นด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริม และเผยแพร่ผลงานทาง วัฒนธรรม

2. วิทยาลัย หรือ โรงเรียนที่ไม่ได้เป็นศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยและ โรงเรียนเหล่านี้มีการจัดโครงการและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทั้งด้านศิลปวัฒน- ธรรมและด้านศีลธรรม จริยธรรม ตามนโยบายของกระทรวงเจ้าสังกัด เช่น จัดวงดนตรี ไทยและนำออกเผยแพร่ในโอกาสต่างๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม เช่น การฝึกสมาธิ การจัดงานประเพณีต่าง ๆ ฯลฯ โครงการที่วิทยาลัยและโรงเรียนกระทำอยู่มีหลาย โครงการด้วยกัน เช่น โครงการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียน ซึ่งโครงการ นี้กรมสามัญศึกษาจัดทำขึ้นสำหรับโรงเรียนในสังกัด

เอกวิทย์ ฌ ถलग (2534) กล่าวว่า ควรส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในส่วนที่เห็น ว่าดีให้เกิดความต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นภาษา ศิลปะ พฤติกรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การ ทำมาหากิน และทั้งส่วนที่เห็นว่าหมดกาลเวลาแล้ว เช่น การกินหมาก นุ่งโจงกระเบน หรือนำรถม้า รถเข็มาวิ่งอีก ซึ่งคงไม่เหมาะกับกาลสมัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534) กล่าวถึงแนวการส่งเสริมวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. การสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม คือ การถ่ายทอดให้ผู้รับ สามารถทำ หน้าที่เป็นตัวแทนของคนรุ่นเก่าได้ เช่น การรำร่ำ การเล่นดนตรี การร้องเพลงพื้นบ้าน ฯลฯ

2. การฟื้นฟู คือ การส่งเสริมจัดให้มีขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมพื้นบ้าน บางอย่างได้เลือนลาง หรือห่างเหินจากความเป็นอยู่

3. การประยุกต์พัฒนา คือ การปรับปรุงวัฒนธรรมพื้นบ้านบางอย่างให้ เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล เช่น การร้องรำตัดออกโทรทัศน์

4. การยกย่องเชิดชู สรรเสริญบุคลากรทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นตัวอย่าง และสร้างความภาคภูมิใจให้แก่บุคลากรทางวัฒนธรรม อันจะเป็นขวัญและกำลังใจให้

กระทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมต่อไป

วิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงอื่นๆ ล้วนมีโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมด้วยกันทั้งสิ้น นอกเหนือจากการสอนความรู้ด้านวัฒนธรรมให้แก่นักศึกษาและนักเรียนแล้วยังเน้นหนักในด้านกิจกรรม ศิลปวัฒนธรรม และคุณธรรม จริยธรรมด้วย

บทบาทในการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย

การเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย มีผู้เสนอแนวคิดและวิธีการไว้หลายท่าน ดังนี้

เสฐียรโกเศศ (2515) กล่าวว่า ทำอย่างไรจึงจะเผยแพร่วัฒนธรรมของเราให้กว้างขวาง มีความเจริญต่อไป โดยให้หลักไว้ 3 ประการ คือ

1. จะต้องรักษาของเดิมที่เป็นอดีตเอาไว้
2. ต้องรู้จักปรับปรุงของเดิมให้มันเข้ากับปัจจุบัน
3. เจื่อนใจที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ไม่ใช่ว่าจะรับเอาของเก่ามาแล้วจะไม่รู้จัก

ปรับปรุงก็ใช้ไม่ได้ แล้วก็เผยแพร่ให้มันกระจายออกไป อย่างนี้มันก็เป็นลักษณะการเผยแพร่วัฒนธรรมได้

ธวัชชัย ภาคินธุ (2533) กล่าวถึงการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยว่า เป็นหน้าที่ของคนในชาติที่ต้องช่วยกันทุกครั้งที่มีโอกาสทำได้ เช่นเดียวกับ พระธรรมปิฎก (2538) ได้กล่าวว่า เพื่อให้วัฒนธรรมของเราได้รับความนิยมแพร่หลายออกไปเป็นประโยชน์แก่ชาวโลก ต่อปัญหาและความต้องการของชาวโลก เพราะการดำรงรักษาวัฒนธรรมจะมีชีวิต แต่เรื่องวัฒนธรรมเพื่อประเทศของตัวเองอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องมองไปที่สังคมโลกทั้งหมดโดยเฉพาะโลกปัจจุบันนี้ก็แคบเข้ามาเป็นอย่างยิ่งแล้ว เป็นโลกยุคข่าวสารข้อมูลมีการติดต่อถึงกันหมดแล้ววัฒนธรรมจะมีการบูรณาการต่อกันได้อย่างมาก เพราะฉะนั้นเราจะ เป็นฝ่ายตั้งรับอยู่อย่างเดียวไม่ได้ จะทานกำลังจากวัฒนธรรมภายนอกที่โหมทับเข้ามาไม่ได้ ส่วนการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนั้น ธวัชชัย ภาคินธุ (2533) กล่าวว่า มิได้หมายถึง การนำของเราออกไปแล้วนำเอาของเขาเข้ามา แต่หมายถึงการแลกเปลี่ยนในการเรียนรู้ เพื่อหาวิธีพัฒนาพฤติกรรมของคนให้เข้ากับอารยประเทศทั้งหลาย จะเติบโตมีบทบาทในการพัฒนาสังคมประเทศต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่ง

ชาติ (2535) ที่กล่าวถึงความหมายของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมว่า หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน อันจะนำไปสู่สันติภาพและสันติสุขแห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ โดยได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมไว้ ดังนี้

1. การสำรวจและเลือกสรรกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ควรค่าต่อการแลกเปลี่ยนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ
2. การสร้างเครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
3. การจัดทำงบประมาณเพื่อสนับสนุนงานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
4. การปรับปรุงหรือออกกฎระเบียบให้เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
5. การประชาสัมพันธ์งานแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
6. การติดตามและประเมินผล

การศึกษานอกเหนือจากการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญของการศึกษาอยู่แล้ว การศึกษายังได้ทำหน้าที่ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ ๆ รวมทั้งคิดแปลงแก้ไขวัฒนธรรมเดิมให้ทันสมัยแก่สังคมอีกด้วย โดยนัยดังกล่าวนี้โรงเรียนซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันการศึกษาได้สร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ ๆ ทั้งด้านวัตถุ และด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เช่น ด้านการพบเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ก้าวหน้าทันสมัย การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมซึ่งเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการ ส่วนวัฒนธรรมด้านที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุก็มีมากมายหลายประการที่สร้างสรรค์จากโรงเรียน วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย เป็นต้นว่า การค้นคว้าหาปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปะ ดนตรี วรรณกรรม การแต่งกาย ฯลฯ

เมื่อโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยได้สร้างสรรค์ความเจริญใหม่ ๆ เหล่านี้แล้ว วัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เหล่านี้ ก็มีได้หยุดนิ่งหรือหยุดอยู่เฉพาะสังคมภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่วัฒนธรรมใหม่เหล่านี้ได้มีการกระจายหรือแพร่ออกสู่สังคมภายนอก รวมทั้งสังคมอื่น ๆ ด้วยการกระจายของวัฒนธรรมของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยกระทำกันในรูปแบบ เช่น การจัดในรูปแบบของการบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การจัดนิทรรศการ เกี่ยวกับผลงานที่ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เพื่อเผยแพร่ให้แก่ประชาชน

ภายนอกได้รับรู้หรืออาจนำไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ บางครั้งอาจส่งผู้เชี่ยวชาญไปเผยแพร่ความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่บุคคลภายนอกก็ได้ นอกจากนั้นการเผยแพร่วัฒนธรรมออกสู่สังคมภายนอกอาจกระทำในรูปของการเป็นผู้นำในการปฏิบัติของนักเรียนหรือนักศึกษา เช่น แฟชั่นการแต่งกายแปลก ๆ ใหม่ ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมประการหนึ่ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2527)

ธีรวัฒน์ นิเจนตร (2528) กล่าวถึงบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย คือ

1. วัฒนธรรมใหม่ ที่มีประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
2. ต้องศึกษาให้ทราบแก่นแท้ของวัฒนธรรมทั้งในแง่ที่มา ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ แล้วเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง อันนำไปสู่ความภาคภูมิใจ

วิบูลย์ แซ่มชื่น (2529) ได้เสนอข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่โรงเรียนสามารถนำมาปฏิบัติได้ หรือเป็นสิ่งที่ปฏิบัติอยู่แล้วแต่อาจยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควรหรืออาจทำอยู่แล้วแต่ไม่ได้ทำเป็นระบบ ไม่ได้ทำเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนเท่านั้น กิจกรรมในหลายโรงเรียนอาจจะคิดค้นและก้าวหน้าอยู่แล้ว แต่ยังไม่ได้มีโอกาสเผยแพร่วิธีการเหล่านั้นไปสู่แห่งอื่นเท่านั้น เช่น กิจกรรมวัฒนธรรมสัมพันธ์หรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างภาค ระหว่างกลุ่มโรงเรียน ระหว่างโรงเรียน ระหว่างครูจริยธรรม และครูทั่วไป ตลอดจนการแลกเปลี่ยนนักเรียนชั่วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้ ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมที่ต่างไปจากตัวเอง กิจกรรมสัมพันธ์ดังกล่าวนี้อาจกระทำได้ตั้งแต่บุคคล 2 คน ในสังคมใกล้เคียง ไปจนถึงระดับภาค ระดับประเทศและระดับนานาชาติ ซึ่งมีหน่วยงานของรัฐและองค์กรของเอกชนหลายหน่วยงานให้การสนับสนุนอยู่

เฉลียว มณีเลิศ (2532) กล่าวว่า สถาบันการศึกษาในประเทศไทยได้ระบุมบทบาทของคนไทยในเรื่องการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมไทยไว้อย่างชัดเจน โรงเรียนและสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำหรับนักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครองและสาธารณชนไว้หลายรูปแบบ เป็นต้นว่า การจัดละคร การจัดพิธี ประเพณี เช่น ประเพณีแห่เทียน เข้าพรรษา การจัดนิทรรศการ การเก็บข้อมูลวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การประกวดมารยาท การแข่งขันตอบปัญหา การแลกเปลี่ยน การแสดงระหว่างจังหวัดและระหว่างภาค การท่องเที่ยวเข้าชมสถานที่ที่มีความสำคัญทาง

ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถานศึกษาและโรงเรียนบางแห่งได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่บริการทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ (Culture Animator) สถานศึกษาและโรงเรียนได้มีการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดกิจกรรม สถานศึกษาและโรงเรียนที่ยังไม่มีประสบการณ์หรือไม่เคยจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมมาก่อน ก็จะสามารถเรียนรู้ได้จากการแลกเปลี่ยนเป็นต้นว่า การจัดหาหรือเลือกบุคลากร ดำเนินการ ลักษณะกิจกรรม การหาผู้สนับสนุนทางการเงิน การประชาสัมพันธ์ การให้สาธารณชนมีส่วนร่วม การประเมินผล ฯลฯ โดยผู้บริหารการศึกษาส่วนสนับสนุน โดยจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บริหารกิจกรรมวัฒนธรรม โดยประสานงานกับหน่วยงานทางวัฒนธรรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534) ได้กล่าวถึง การเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นบ้านของไทยไว้ ดังนี้

1. การประสานงาน คือการติดต่อกับสถาบันหรือบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่เพื่อชักชวนหรือแจ้งข่าวคราวให้ทราบ อันจะเป็นผลทำให้เกิดกิจกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้น

2. การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือการได้ร่วมกิจกรรมและยอมรับวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่นอื่น โดยเห็นถึงความสำคัญเท่าเทียมกับวัฒนธรรมพื้นบ้านในถิ่นของตน อันจะเป็นผลทำให้เกิดความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2533) กล่าวถึง ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศไว้ดังนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนและสังคม ตั้งแต่คนต่อคน ครอบครัว สังคมประเทศ และระหว่างประเทศ ดังนั้นความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) จึงเกิดขึ้นในระดับต่างๆจนถึงระดับนานาชาติ การหลั่งไหลถ่ายเททางวัฒนธรรมในระดับต่าง ๆ หรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมสัมพันธ์จึงเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ ยิ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการสื่อสารและคมนาคมได้ก้าวหน้าไปอย่างมากมาย จนทำให้รู้สึกว่าการติดต่อติดพันกันของโลกแคบลงจนผิดอิทธิพลของวัฒนธรรมหนึ่งที่หลั่งไหลไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่งจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับนานาชาติจึงเกิดขึ้น หลักความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศโดยกำหนดหลักการ 11 ข้อ เพื่อประเทศสมาชิกของยูเนสโกและสหประชาชาติ จะได้ยึดเป็นแนวทางดำเนินงาน ความร่วมมือทางวัฒนธรรมระดับนานาชาติ อันจะเป็นส่วนสำคัญนำไปสู่สันติภาพและความ

เข้าใจอันดีระหว่างประเทศ และที่สำคัญยิ่งคือ เพื่อยกระดับชีวิตของมนุษย์ในทุกภูมิภาคของโลก ทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุให้ยอมรับวัฒนธรรมประเพณีของกันและกัน ในมาตรา 3 ของหลักการ ได้กำหนดกรอบความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างชาติ โดยให้ครอบคลุมไปถึงกิจกรรมทางปัญญาและกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและวิทยาศาสตร์ด้วย ดังนั้นหลักความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ จึงเป็นแผนแม่บทสำคัญในการดำเนินงานด้านการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศของมวลสมาชิก รวมทั้งประเทศไทยด้วย นอกจากนี้เป้าหมายในการดำเนินงานทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมประการหนึ่งคือ ส่งเสริมความร่วมมือทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ และกรอบและทิศทางแผนวัฒนธรรมระหว่างชาติ (พ.ศ.2535-2539) ข้อ 6 ได้มุ่งใช้ศิลปวัฒนธรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

รูปแบบของความร่วมมือวัฒนธรรมระหว่างประเทศ แม้ว่าประเทศไทยจะมีประสบการณ์ด้านความร่วมมือและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศมาเป็นเวลานานดังกล่าวแล้วก็ตาม เรามักจะดำเนินงานในเชิงรับมากกว่าเชิงรุก จึงน่าจะได้นำนโยบายในเชิงรุกบ้างเพื่อรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายไทยด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลชุดปัจจุบัน ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศในเชิงรุกบ้าง การดำเนินนโยบายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ มีหลักการ ดังนี้

1. ความร่วมมือในรูปเอกภาคี (Unilateral Co-operation) โดยถือว่าเป็นการดำเนินงานฝ่ายเดียวหรือนโยบายเชิงรุกซึ่งหลายประเทศนำมาใช้ในปัจจุบัน แต่อาจแอบแฝงอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือด้านการเงินและอุปกรณ์ ซึ่งฝ่ายดำเนินงานเชิงรุกเรียกว่า ผู้ให้ และฝ่ายถูกรุกเรียกว่า ผู้รับ เมื่อวิเคราะห์ให้ลึกแล้วจะเห็นว่าประเทศที่ร่ำรวยมักจะดำเนินความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับประเทศในโลกที่สามแบบฝ่ายเดียวเชิงรุกเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นประเทศผู้รับจึงมักเสียเปรียบทุกด้านเพราะไม่มีทางเลือก นอกจากรับอย่างเดียว บางครั้งจนทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมเชิงลบ (Cultural Shock) ขึ้น ดังที่หลายประเทศกำลังเผชิญอยู่

2. ความร่วมมือในรูปทวิภาคี (Bilateral Co-operation) ได้แก่ ความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมระหว่างสองฝ่าย ในรูปการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่มิตรภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ การยอมรับนับถือในวัฒนธรรม ประเพณี และความเป็นอยู่ของแต่ละชาติซึ่งแตกต่างกันทั่วโลก ความร่วมมือทาง

ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในระดับนานาชาติ และที่นับว่าสำคัญยิ่งคือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจะทำให้เราเข้าใจตนเองดียิ่งขึ้น และรู้จักนำสิ่งแปลกใหม่ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมาปรับปรุงและปรับปรนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและประสิทธิภาพการทำงานให้ดียิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนกิจกรรมวัฒนธรรม เช่น ด้านศิลปการแสดง นิทรรศการ ฯลฯ การแลกเปลี่ยนบุคลากรทางวัฒนธรรม ดำเนินไปตามข้อตกลงทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ ผลการดำเนินงานคือการส่งคณะนักแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านไทยเข้าร่วมงานเทศกาลวัฒนธรรมพื้นบ้านในระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ทั้งในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และอเมริกา คณะนาฏศิลป์พื้นบ้านดังกล่าวได้แก่ คณะนักแสดงจากนาฏศิลป์พื้นบ้านจากสถาบันการศึกษาและศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ในส่วนของสถาบันการศึกษาที่ได้เคยไปร่วมการแสดงแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ต่างๆ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โรงเรียนประถมสาธิตวิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นต้น

3. ความร่วมมือในรูปพหุภาคี (Multilateral Co-operation) เป็นความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมแบบหลายฝ่ายหรือมากกว่าสองฝ่าย โดยมีเป้าหมายเช่นเดียวกับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในรูปทวิภาคีที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวัฒนธรรมซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐสมาชิกอยู่ด้วย ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานด้านความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับองค์การระหว่างประเทศทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค เช่น องค์การยูเนสโก อาเซียน เป็นต้น และในอนาคตการดำเนินงานจะมีความเข้มข้นมากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายข้อที่ 4 แห่งทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมที่ว่า “ส่งเสริมความร่วมมือทางวัฒนธรรมนานาชาติ” ผลการดำเนินงานที่สำคัญได้แก่ โครงการความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศอาเซียนซึ่งประกอบด้วยด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง วรรณกรรมอาเซียน และการศึกษาวิจัยทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศอาเซียนมากกว่า 20 โครงการ ซึ่งในปีงบประมาณ 2533/34 ฝ่ายไทยจะเน้นบทบาทในการสนับสนุนโครงการความร่วมมือทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะสร้างสรรค์ โดยมีเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ เช่น โครงการดนตรีเยาวชนอาเซียน โครงการศิลปะเด็กอาเซียน โครงการประติมากรรมเยาวชนอาเซียน เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นว่าโรงเรียนเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่จัดการศึกษา และมีบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ที่สำคัญด้วย สถาบันหนึ่ง สำหรับระดับประถมศึกษานั้นมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งแต่ละหน่วยงาน จะมีนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรม อันเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ไทยของโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

นโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง นโยบายวัฒนธรรม แห่งชาติ

วัฒนธรรมไทยเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย เป็นรากฐานของการ สร้างสรรค์ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิและ ความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทย เป็นปัจจัยให้คนในชาติได้ประพุดติในทางที่ดียังมี คุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และประเทศชาติ สมควรต้องรักษาและส่งเสริม วัฒนธรรมไทยอย่างจริงจังและกว้างขวางเป็นพิเศษตามนัยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทยที่ระบุไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของชาติ”

ฉะนั้นคณะรัฐมนตรีจึงกำหนดคน โบายวัฒนธรรมแห่งชาติเพื่อเป็นหลักให้ หน่วยงานของรัฐและเอกชน รวมทั้งประชาชนร่วมกันรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอย่าง มีเป้าหมายตรงกัน และประสานสอดคล้องต้องกันดังนี้

1. ส่งเสริมการบำรุงรักษาวัฒนธรรมไทยทุกด้านให้เจริญด้านการศึกษาค้นคว้า วิจัย พัฒนาและพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการ แก้ปัญหาการดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการป้องกันประเทศ ป้องกันการทำลายวัฒนธรรมและศาสนา และทำนุบำรุงศาสนาให้บริสุทธิ์ เพื่อเป็นหลักในการพัฒนาจิตใจประชาชน

2. เผยแพร่วัฒนธรรมไทยทุกด้าน นำไปสู่ประชาชนถึงขั้นปฏิบัติให้แพร่หลายยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่มีต่อ เอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ความสามัคคี และความมั่นคงของชาติ ตลอดจนเกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ

3. ส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและวัฒนธรรมของกลุ่มชนในท้องถิ่น เพื่อ

ให้ประชาชนมีความเข้าใจเห็นคุณค่าและยอมรับวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งกันและกันก่อนให้เกิดความผสมผสานทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติสุขในชาติ และมีความรัก ห่วงแหนวัฒนธรรมไทยยิ่งขึ้น

4. สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ รวมทั้งรู้จักเลือกสรรวัฒนธรรมของต่างชาติที่เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทยหรือผลจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม โดยนำมาคัดกรองปรับปรุงคัดแปลงให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยและความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

5. สนับสนุนส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและของเอกชน ที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ได้ประสานกันอย่างใกล้ชิด โดยการระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมให้มั่นคง เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของประชาชน ตลอดจนร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อให้วัฒนธรรมมีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2538)

การดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการมีแนวทางดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2538 ด้านสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ที่สำคัญดังต่อไปนี้

9. นโยบายส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม

9.1 ส่งเสริมให้ศาสนิกชนทุกศาสนา มีความรู้ในหลักธรรม ตระหนักถึงคุณค่าของหลักธรรมและประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในชีวิตประจำวัน

9.2 พัฒนาการศึกษาสงฆ์ และเครือข่ายการเรียนรู้ รวมทั้งส่งเสริมให้ศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชนอย่างแท้จริง

9.3 ปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และผลักดันร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงฆ์

9.4 อนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุของชาติ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

9.5 ระดมสรรพกำลังทั้งภาครัฐ และเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ชุมชนและท้องถิ่น ให้มีบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด วิจัยและพัฒนากิจการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

9.6 ให้ความร่วมมือระหว่างองค์การระหว่างประเทศ เพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538)

หลักการและความมุ่งหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรม

หลักการ

การก้าวหน้าทันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการสมัยใหม่ และการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศหรือจากภายนอกชุมชน จะต้องประสานควบคู่ไปกับการเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นและของสังคมไทย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

1. ด้านปัญญา บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงเป็นผู้มีปัญญา คือ รู้จักเหตุและผล รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี คุณและโทษ สิ่งที่ดีควรกระทำและไม่ควรกระทำบนพื้นฐานของความจริง รู้จักแก้ไขปัญหาได้อย่างฉลาดและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและหลากหลาย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เพื่อความก้าวหน้าทางความรู้ของวิทยาการต่าง ๆ รู้คุณค่าและภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคมไทย รู้จักเลือกรับวิทยาการและวัฒนธรรมจากภายนอก

2. ด้านสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษาพึงมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงามทั้งในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว องค์กร และสังคม รู้จักการช่วยเหลือเกื้อกูล ประโยชน์แก่กันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความสามารถและทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้ภาษา

ต่างประเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศได้ สามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่งดงามของไทย ตระหนักและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อมวลมนุษยชาติ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุข รู้จักและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ตลอดจนร่วมส่งเสริมบทบาทของประเทศในประชาคมโลกในทางที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535)

นโยบายและมาตรการในการพัฒนาการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรมของแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ของกระทรวงศึกษาธิการ

นโยบาย

คุณภาพการศึกษา พัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นคนดี มีสุขภาพและพละนาถมัถี่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบสัมมาอาชีพ สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการอันชอบธรรมของตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ สามารถดำรงชีวิตอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติและของท้องถิ่น มีความรักความหวงแหนในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีความเคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

มาตรการ

จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้ตระหนัก ตำนึกและปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันถ่องแท้ และการประพฤติที่ถูกต้องดีงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีในการทำงานเป็นหมู่คณะ ตลอดจนทั้งการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนรักและหวงแหนในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและมรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมนานาชาติ

ส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษาต่าง ๆ ในการกระตุ้นและชักนำให้สถาบัน
สังคมทั้งหลาย เช่น ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน รวมทั้งสื่อมวลชนเข้ามามีส่วนร่วม
และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามในการพัฒนาการดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง
และวัฒนธรรม

การศึกษาเพื่อพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ส่งเสริมการเรียนการสอน และเพื่อพัฒนาเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้
ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ครอบคลุมความรู้ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่และภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนรู้จักพัฒนาและนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้พร้อมปรับปรุงการ
เรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ทุกด้านและทุกประเภทให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

มาตรการ

1. พัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอนและการประเมิน
ผล ตลอดจนอุปกรณ์คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในทุกระดับการศึกษา
เพื่อให้ได้มาตรฐานและทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการเป็นกระบวนการคิด วิเคราะห์
แก้ปัญหาและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างภาค
ทฤษฎีกับภาคปฏิบัติด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ มีการเชื่อมโยงความรู้
พื้นฐานเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ที่เป็นสากลทั้งภายในและภายนอก
ห้องเรียน

การศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม

ทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา บูรณะปฏิสังขรณ์ และพัฒนาวัดให้สงบ
ร่มรื่น เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ เกิด
ศรัทธา สามารถนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางดำเนินชีวิตประจำวัน ปรับ
ปรุงการบริหารการปกครอง การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์เพื่อให้สงฆ์มีวัตรปฏิบัติที่
งดงามมีความรู้ความสามารถ และมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นผู้นำทาง
ด้านความคิดและการพัฒนาชุมชนของสังคม ให้ความอุปถัมภ์องค์กรศาสนาอื่นที่ทาง
ราชการรับรอง เพื่อให้สถาบันศาสนา เป็นที่พึ่งทางจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง

ศึกษา ค้นคว้า วิจัย อนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ปกป้องจิต
สำนึกในเยาวชนและประชาชนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและภูมิใจในมรดก
ทางความคิดและวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของตนเองและท้องถิ่น รวมทั้งศักยภาพและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการประสานงานระหว่างสถาบันการศึกษา ศาสนา ศิลปและ
วัฒนธรรมทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งบทบาทของสื่อมวลชนและองค์กรท้องถิ่น ให้
สอดคล้องสมดุลและการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน โดยคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมเป็นหลักใน
การปรับวิถีชีวิต และอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม
และเศรษฐกิจตามยุคสมัย โดยเน้นการปฏิบัติอย่างจริงจัง

มาตรการ

1. บูรณะปฏิสังขรณ์ และพัฒนาวัดพัฒนาตัวอย่างที่สะอาดร่มรื่น มีการ
ปกครองเป็นระเบียบวินัย เสริมสร้างให้วัดมีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนเป็น
ตัวอย่างแก่วัดทั่วไป
2. ปรับปรุงส่งเสริมองค์กรและกลไกการบริหารการปกครองของคณะสงฆ์
โดยจัดให้มีสำนักงานคณะจังหวัดเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ กฎหมาย กฎ ระเบียบ
แก่พระสังฆาธิการทุกระดับ สามารถดูแลปกครองพระภิกษุสามเณรให้มีวัตรปฏิบัติที่
งดงาม เป็นที่ศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป
3. อุดหนุนส่งเสริมจัดระบบการศึกษา และปรับปรุงหลักสูตร รวมทั้งการจัด
การเรียนการสอน สำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรม-บาลี ในระดับจังหวัดให้มีประสิทธิ
ภาพเหมาะสมแก่กาลสมัยและสอดคล้องกับความเจริญของประเทศชาติ
4. ขยาย อุดหนุนและส่งเสริมจัดระบบการศึกษา และปรับปรุงหลักสูตรรวม
ทั้งการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และศูนย์ศึกษาพระ
พุทธศาสนาวันอาทิตย์และการศึกษาสงเคราะห์อื่น ๆ ให้กว้างขวางมีมาตรฐาน
5. เสริมสร้างพัฒนาพระนักเทศน์ พระนักเผยแผ่ และพระนักพัฒนา ให้มี
ความรู้ ความสามารถและมีบทบาทต่อการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน และเป็นผู้นำการ
พัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัด และศาสนาสมบัติกลางให้เป็นไปโดย
เรียบร้อย มีเอกสารสิทธิ์ที่สมบูรณ์ ปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ และวิธีการจัดการให้

ชัดเจนรัดกุมมากยิ่งขึ้น

7. พัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวกับสังคมศึกษาทุกระดับชั้นเพื่อสอดคล้องความรู้ และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นักศึกษา เปิดโอกาสให้ภาค เอกชนและสื่อมวลชนที่มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้าง ขวางทั้งในและนอกประเทศ

8. ปรับปรุงองค์กรและกลไกบริหารงานที่เกี่ยวกับศาสนาทั้งด้านบุคลากร และอุปกรณ์ให้มีปริมาณและคุณภาพเพียงพอแก่การปฏิบัติงาน

9. อุดหนุนบูรณะศาสนสถานขององค์กรศาสนาอื่นที่ทางราชการรับรอง อุปถัมภ์ กิจกรรมให้ศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของศาสนานั้นๆให้อยู่ร่วมกัน ได้อย่างมีสันติ

10. ปรับการศึกษาให้สามารถเป็นเครื่องมือในการสืบทอด และปรับปรุง วัฒนธรรมและให้เยาวชน ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงคุณค่ามรดกทาง วัฒนธรรมเพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการดูแลรักษาโดยการพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียน การสอนด้านศิลปวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนแต่ละระดับ รวมทั้งตระหนัก และให้ความสำคัญแก่บุคลากรผู้นำในการสืบทอดทางวัฒนธรรม

11. ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวกับงานด้านศิลปและวัฒนธรรมให้ทันสมัย รัดกุม เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

12. เร่งสร้างทัศนคติความรู้ความเข้าใจว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ ทางวัฒนธรรม เป็นสมบัติของทุกคนต่อความเป็นอยู่โดยตรง

13. ให้มีการชี้แจง ประสานความเข้าใจในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม แก่บุคลากรทางการศึกษา ทั้งในและนอกระบบ เพื่อให้สามารถนำไปถ่ายทอดให้แก่ เยาวชนและประชาชนได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

14. เผยแพร่ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่า และสาระของศิลปวัฒนธรรมในด้าน ต่าง ๆ โดยเร่งรณรงค์ด้วยการโฆษณา และการใช้สื่อต่าง ๆ ให้หน่วยงานของรัฐ ภาค เอกชน ตลอดจนเยาวชนและประชาชนทั่วไปเห็นความสำคัญ และตระหนักว่าศิลปวัฒน- ธรรมเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการส่งเสริม ทำนุบำรุง รักษา และ พัฒนาให้เหมาะสม

15. ปรับปรุงสื่อในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ งานด้านศิลปวัฒนธรรมให้

นำเสนอใจ ทันยุคสมัย

16. จัดทำคู่มือเผยแพร่ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรม และแนวทางการอนุรักษ์ เพื่อเผยแพร่ให้แก่สถานศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดต่าง ๆ

17. ขอความร่วมมือสื่อมวลชน ในทุกรูปแบบ ให้มีความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ทางด้านศิลปและวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น

18. ปรับปรุงและกำหนดแนวทางในการบริหารสถาบันทางวัฒนธรรมให้มีอำนาจหน้าที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกลไกทางสังคม ให้สามารถปรับปรุงในการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

19. ขยายขอบข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาล เอกชน และองค์กร ระหว่างประเทศในการค้นคว้าวิจัยด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งให้มีการวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินงาน ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

20. จัดทำระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศทางศิลปวัฒนธรรม และในการให้บริการ ข้อมูล และการค้นคว้าสำหรับบุคลากรทางวัฒนธรรม และประชาชนทั่วไป

21. ประเมินผลเพื่อกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานทางวัฒนธรรมและ เร่งพัฒนาให้ได้ตามเกณฑ์โดยการปรับปรุง บุคลากร อาคารสถานที่ เทคนิคการจัดการ ให้เหมาะสม

22. ให้มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินงานมีเป้าหมายและวิธีการที่สอดคล้องเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะพัฒนาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้สามารถอำนวย ประโยชน์อันจะนำไปสู่การยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นให้ ดีขึ้น

23. ส่งเสริมฟื้นฟูการผลิตงานศิลปหัตถกรรมจากมรดกทางวัฒนธรรมใน ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มพูนรายได้จะเป็นผลไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

24. ส่งเสริมแลกเปลี่ยนศิลปและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติทั้งภายในและต่างประเทศเพื่อเผยแพร่ และสร้างความเข้าใจอันดี

25. เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและสนับสนุนการประสานงานระหว่าง สถาบันทางวัฒนธรรม สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนาและการศึกษาให้มีความ

สัมพันธ์ ช่วยในการให้ความรู้ เผยแพร่แก่เยาวชนและประชาชน เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข ความอบอุ่น ความเป็นปึกแผ่น และป้องกันความแตกแยก แตร้าวของสมาชิกทั้งในเมืองและชนบท

กรุงเทพมหานคร (นโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร, 2534) ได้จัดทำแผนงานการศึกษาและวัฒนธรรมของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยมีแนวนโยบายด้านวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. เสริมสร้างค่านิยมและลักษณะนิสัยให้กับประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เสริมสร้างความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชน
3. เสริมสร้างให้ประชาชน และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าและตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นสมบัติที่ทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการดูแล รักษา ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่
4. ส่งเสริมให้ประชาชนและนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการดูแล รักษา ฟื้นฟู สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
5. ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม

แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

1. ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนยึดมั่นในค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ คือ
  - 1.1 ฟังตนเอง
  - 1.2 ประหยัด อดออม
  - 1.3 มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
  - 1.4 ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
  - 1.5 มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ส่งเสริมให้มีการนำศาสนามาเป็นเครื่องพัฒนาจิตใจของประชาชนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและศีลธรรม
3. ให้การศึกษากับนักเรียนในเรื่องบทบาทหน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันของ

สมาชิกในครอบครัว เครือญาติ และชุมชน

4. ส่งเสริมให้มีการเคารพนับถือผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวของครอบครัวและชุมชน และในฐานะที่เป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรม

5. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมหรือดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความซาบซึ้งและตระหนักว่ามรดกทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นสมบัติที่ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบในการทำนุบำรุง ดูแล รักษา และฟื้นฟู โดยการประชาสัมพันธ์ การสร้างสื่อ การจัดแสดง การจัดนิทรรศการ การสาธิต หรือกิจกรรมอื่น ๆ

7. ฟื้นฟู อนุรักษ์ และเผยแพร่ประเพณีพื้นบ้านและประเพณีท้องถิ่น

8. ส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม สาธิต การจัดนิทรรศการ การแสดง การประกวด การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

9. ขอกการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร

10. ขอกการสนับสนุนจากเอกชนในการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม และให้การส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของเอกชน

11. ส่งเสริมและพัฒนาความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับนาฏศิลป์ดนตรีและศิลปหัตถกรรมไทย นอกเหนือไปจากการสอนตามปกติ โดยจัดตั้งกลุ่มสนใจ การจัดห้องนาฏศิลป์ดนตรีเป็นสัดส่วนการเชิญผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรบรรยาย หรือสาธิตเพิ่มเติม และจัดกิจกรรมอื่น ๆ

12. พัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนนาฏศิลป์ ดนตรี และศิลปหัตถกรรมไทย จากแผนงานด้านวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครดังกล่าว สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานครได้จัดดำเนินการ โครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมไทยของสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อสนองแผนนโยบายด้านวัฒนธรรม ดังมีรายละเอียดของโครงการ ดังนี้

โครงการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมไทย

กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินงานในโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่ แลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมไทย โดยมีหลักการและเหตุผลคือ ปัจจุบันศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ ได้แพร่ขยายเข้ามาในประเทศไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนไทยในด้านจิตใจ ความประพฤติ เป็นผลกระทบกระเทือนต่อศิลปวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศอย่างมาก ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) และแผนการศึกษาแห่งชาติได้ให้ความสำคัญในส่วนที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

กรุงเทพมหานครได้เห็นความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535-2539) ทางด้านการศึกษามุ่งส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุนี้สำนักงานการศึกษาเห็นสมควรส่งเสริมให้โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน ระดับสำนักงานเขต 38 เขต และระดับสำนักงานการศึกษาจัดดำเนินงานโครงการอนุรักษ์ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ฟื้นฟู เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยภายใน หรือระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านอนุรักษ์ ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ไทย
2. เพื่อเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานและลักษณะนิสัยให้นักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีระเบียบ วินัย มีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรมและนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีคุณค่ามาใช้เป็นสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสม
3. เพื่อสร้างทัศนคติความรู้ ความเข้าใจ และสำนึกให้นักเรียนตระหนักว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติของทุกคน ซึ่งจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการทำนุบำรุง และดูแลรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย
4. เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมภายในและระหว่างประเทศ โดยใช้วัฒนธรรมเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นปัจจัยในการเสริมสร้างความเข้าใจและภาพพจน์อันดีระหว่างนักเรียนทั้งต่างจังหวัดและต่างประเทศ

โดยมีเป้าหมายของโครงการคือ

1. ด้านปริมาณ

1.1 จัดประกวดแข่งขันและแสดงนิทรรศการด้านศิลปวัฒนธรรมระดับ
สำนักงานเขตและระดับโรงเรียน

1.2 จัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กร่วมในศาสนพิธีในวันสำคัญทางศาสนา
และวันธรรมสวนะ

1.3 จัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับ
สถาบันชาติ พระมหากษัตริย์ ตามกำหนดทุกครั้ง

1.4 จัดทัศนศึกษาตามชุมชนบริเวณใกล้เคียง เช่น วัด โบราณสถาน
พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น และศึกษาวัฒนธรรมในท้องถิ่นของโรงเรียน

1.5 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเผยแพร่วัฒนธรรมภายในหรือระหว่าง
ประเทศ

2. ด้านคุณภาพ

2.1 นักเรียนมีคุณลักษณะ และค่านิยมพื้นฐานที่พึงประสงค์ ตามแผน
วัฒนธรรมไทย

2.2 นักเรียนมีความตระหนัก และสำนึกที่จะรับผิดชอบในการทำนุ
บำรุง และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และชาวต่างชาติ วัฒนธรรมไทยอย่าง
แท้จริง

2.3 นักเรียนยอมรับและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทยจนสามารถเชื่อมโยง
สืบทอด วัฒนธรรมให้เป็นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนำมาประยุกต์ผสมผสานกัน
ให้เหมาะกับยุคสมัย

ขั้นตอนการดำเนินงานและขั้นตอนการปฏิบัติงาน

1. ผู้รับผิดชอบดำเนินการ คือ หน่วยงานนิเทศก์

2. ขั้นตอนการดำเนินงานมีดังนี้ คือ

2.1 ตั้งคณะกรรมการด้านอนุรักษ์ ส่งเสริมศิลป์และวัฒนธรรมไทย

2.2 กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมเป็น 3 ระดับ ดังนี้คือ

ก. ระดับโรงเรียน

- 1) การฝึกอบรม/จัดกิจกรรมเสริมและคัดเลือกนักเรียน
- 2) การจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ตามประเพณีนิยม
- 3) การประกวด เช่น นาฏศิลป์ คนตรีไทย ขับร้องเพลงไทย.

อ่านทำนองเสนาะ ศิลปवादภาพ การงานพื้นฐานอาชีพ การบรรยายธรรมะ มารยาทไทย
สื่อการเรียนการสอนของครู ฯลฯ

4) การจัดนิทรรศการ ผลงาน ความสามารถของนักเรียน
การแสดงบนเวทีและการแสดงกลางแจ้ง

ข. ระดับสำนักงานเขต

1) กิจกรรมการประกวดในสำนักงานเขต

2) กิจกรรมการจัดนิทรรศการ

ค. ระดับสำนักการศึกษา

การดำเนินงานดังนี้คือ

1) จัดกิจกรรม “ประเพณีลอยกระทง”

2) จัดกิจกรรมเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ

ตามขั้นตอน 4 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ประกวดคัดเลือกผู้แทนนักเรียน เพื่อแลกเปลี่ยน
วัฒนธรรมระหว่างประเทศ ประมาณเดือน มีนาคม

ระยะที่ 2 ประชุมชี้แจงแนวทางการฝึกอบรมเข้าค่ายและ
การเดินทางไปแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศให้กับคณะกรรมการ ผู้บริหาร
โรงเรียน ผู้แทนนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียนและเจ้าหน้าที่ ประมาณเดือน เมษายน

ระยะที่ 3 การจัดกิจกรรมอยู่ค่ายพักค้าง เพื่อเตรียมพร้อม
ให้กับผู้แทนนักเรียน 10 คน และเจ้าหน้าที่ 6 คน ก่อนจะเดินทางไปแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
ระหว่างประเทศโดยพักค้าง 3 วัน 2 คืน ประมาณเดือน พฤษภาคม

ระยะที่ 4 ผู้แทนนักเรียนและเจ้าหน้าที่เดินทางไปเผยแพร่
แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ประมาณเดือน มิถุนายน

ขั้นตอนการปฏิบัติงาน

1. สำนักการศึกษาของอนุมัติโครงการ

2. ประชุมชี้แจงศึกษาธิการเขต 38 เขต

3. จัดสรรงบประมาณให้สำนักงานเขต 38 เขต และโรงเรียน 467 โรงเรียน
เพื่อดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดในแต่ละระดับ

4. สำนักงานเขตและโรงเรียนสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการตามแบบฟอร์มที่หน่วยศึกษากำหนดให้ และส่งมาที่สำนักงานการศึกษา
5. สำนักงานศึกษาคำเนินการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนและเผยแพร่วัฒนธรรมระหว่างประเทศ
6. สำนักงานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานโครงการ

ค่าใช้จ่ายโครงการ

ใช้งบประมาณกรุงเทพมหานคร

ปัญหาและอุปสรรค

1. การเล็งเห็นความสำคัญ การให้ความร่วมมือและความจริงใจต่อโครงการนี้ อาจแตกต่างกัน
2. ความแตกต่างของวัฒนธรรมระหว่างพื้นที่อาจเกิดปัญหาในการปฏิบัติ
3. ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างประเทศ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เมื่อเกิดผลตามเป้าหมายแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2535-2539)
2. นักเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดไว้
3. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมจนเกิดความภาคภูมิใจ สามารถเชื่อมโยงสืบทอดวัฒนธรรมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

การติดตามประเมินผล

1. ติดตามผลโดยการนิเทศการศึกษา
2. การตรวจสอบ สังเกต สัมภาษณ์ พฤติกรรม และบรรยายโดยส่วนรวม

3. ทำแบบรายงานเพื่อติดตามผลการจัดกิจกรรม

กล่าวโดยสรุป หลายหน่วยงานตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยรู้จักปรับปรุงและพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ซึ่งบุคลากรทุกฝ่ายในสังคมจะต้องให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษา ซึ่งจะต้องปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนต่อมรดกทางวัฒนธรรม มีเจตคติและค่านิยมที่พึงประสงค์

กิจกรรมนักเรียน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ หลายรูปแบบ และกิจกรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นในโรงเรียน จัดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร จาริก อะยะวงส์ (2525) กล่าวถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง จัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น กิจกรรมนี้อาจจัดขึ้นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนก็ได้
2. กิจกรรมนักเรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติ หรือนอกเหนือจากตารางสอนวิชาต่างๆ เพื่อสนองความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียน
3. กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมโฮมรูม

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2534) ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียนว่า หมายถึงกิจกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติด้านการให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนหรือเยาวชน ด้านการพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ นอกห้องเรียนปกติ ทั้งนี้เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ ตามหลักสูตร แต่ไม่เน้นเรื่องการวัดผล หรือสอบเอาคะแนนเพื่อไปนับรวมกับการเรียนการสอนวิชาอื่นๆ ในห้องเรียน เพื่อตัดสินใจว่านักเรียนสอบได้หรือสอบตก

ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ได้กำหนดความมุ่งหมายทางการศึกษาของการจัดกิจกรรมนักเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีระเบียบ
  2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
  3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
  4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย
  5. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า คำรงไว้และส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรม อันดีงามของชาติไทย
  6. เพื่อให้เกิดความรักและสามัคคีในหมู่คณะ
  7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
  8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
  9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ
  10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
  11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม
- จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนักเรียนนั้น เป็นไปเพื่อการพัฒนา นักเรียนในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจ ซึ่งนักเรียนไม่มีโอกาสพัฒนาได้เต็มที่ ในการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ

หลักการจัดกิจกรรมนักเรียน

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2534) ได้กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมนักเรียนที่สามารถนำมาใช้ได้กับลักษณะการจัดกิจกรรมนักเรียน ในประเทศไทย มีดังนี้

1. หลักความกว้างในประเภทกิจกรรม (Diversification Principle)
ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียนต้องมีหลายๆกิจกรรม ให้นักเรียนรายบุคคลมีโอกาสเลือก

ทำตามความชอบใจ

2. หลักสนับสนุน (Support Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ต้องได้รับการสนับสนุนจากครูอาจารย์ในโรงเรียนทุกคน ด้วยใจจริง

3. หลักร่วมมือ (Cooperation Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ที่จัดขึ้นต้องได้รับความร่วมมือจากครูอาจารย์ในโรงเรียน โดยร่วมกันจัดเป็นทีม

4. หลักกระบวนการ (Process-Oriented Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน จะต้องได้รับการพิจารณาคุณภาพของการกระทำกระบวนการ คือการวางแผน การดำเนินงานตามแผน และการประเมินผลว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในแผนหรือไม่ การเน้นที่ผลการจัด คำนึงถึงน้อยกว่ากระบวนการจัด

5. หลักเสริมหลักสูตร (Curriculum Promotion Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียนที่จัด จะต้องส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาในหลักสูตร หรือส่งเสริม กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ

6. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ที่มอบหมายให้ครูอาจารย์ที่ปรึกษาเข้าไปทำนั้น โรงเรียนต้องถือว่า เวลาที่ควบคุมกิจกรรมเป็นชั่วโมงสอน ซึ่งครูอาจารย์ต้องควบคุมอย่างจริงจัง

7. หลักเพียงพอ (Adequacy Principle) ตามหลักนี้ การจัดกิจกรรม นักเรียน ต้องได้รับงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดอย่างเพียงพอ

8. หลักประชาธิปไตย (Democracy Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียนต้องได้ครูอาจารย์ที่ปรึกษาควบคุม ด้วยวิธีการที่เป็นประชาธิปไตย คือให้ กิจกรรมเป็นของนักเรียน โดยนักเรียนและเพื่อนนักเรียน เท่านั้น

9. หลักการปฏิบัติงาน (Performance Principle) ตามหลักนี้ การจัด กิจกรรมนักเรียน ต้องให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง ครูอาจารย์ที่ปรึกษาคอย ให้คำปรึกษา เมื่อนักเรียนมีประเด็นขอปรึกษาเท่านั้น ครูอาจารย์จะทำกิจกรรมเสียเอง มิได้

10. หลักอิสระ (Freedom Thinking Principle) ตามหลักนี้ การจัด กิจกรรมนักเรียนต้องให้นักเรียนร่วมมือกันจัดทำอย่างอิสระ ในความคิดเห็นครูอาจารย์ ที่ปรึกษาจะต้องไม่บังคับ หรือรื้อถอนการตัดสินใจของนักเรียน

11. หลักพัฒนาเด็ก (Student Development Principle) ตามหลักนี้

กิจกรรมนักเรียน ที่จัดจะต้องมุ่งพัฒนานักเรียนด้าน ความสนใจ และความถนัดเป็นหลัก

12. หลักให้ความสำคัญกับเด็ก (Student -Oriented Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ต้องจัดกิจกรรมให้เข้ากับเด็ก มิใช่จัดเด็กให้เข้ากับกิจกรรม

13. หลักความสำคัญ (Importance Principle) ตามหลักนี้ การจัดกิจกรรมนักเรียนจะต้องได้รับการพิจารณาจากผู้บริหาร โรงเรียนว่า มีความสำคัญทัดเทียมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ

14. หลักสอดคล้อง (Agreement Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นต้องสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสภาพของสังคม

15. หลักงบประมาณ (Funding Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ต้องได้รับงบประมาณการจัด ตามลักษณะของกิจกรรมแต่ละอย่าง

16. หลักวัสดุอุปกรณ์ (Material Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้น จะต้องได้รับวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม กับกิจกรรมแต่ละอย่าง

17. หลักประเมินผล (Evaluation Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ที่จัดจะต้องได้รับการประเมินผลเป็นระยะๆ โดยผู้เกี่ยวข้องกับการจัด เพื่อทราบจุดเด่นจุดด้อยในการจัด และเพื่อนำเข้าสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ให้คุณภาพการจัดดีขึ้นอยู่เสมอ

18. หลักการวางแผน (Planning Principle) ตามหลักนี้ การจัดกิจกรรมนักเรียนต้องจัดอย่างมีแผน และเสนอแผนให้อนุมัติก่อนจัด วัตถุประสงค์ในแผนต้องเป็นวัตถุประสงค์ ที่นักเรียนร่วมกันกำหนด

19. หลักติดต่อกัน (Continuity Principle) ตามหลักนี้ การจัดกิจกรรมนักเรียนต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องกัน มิใช่จัดเป็นส่วนหนึ่งแล้วหยุดจัด และไม่จัดอีกต่อไป

20. หลักปฏิทินโรงเรียน (School Calendar Principle) ตามหลักนี้ การจัดกิจกรรมนักเรียนต้องกำหนดเวลา การจัดกิจกรรม และสถานที่ให้ชัดเจน และนำมาจัดทำเป็นปฏิทินกิจกรรมขึ้น ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกันในเวลาและสถานที่ของโรงเรียน เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในความต้องการ การใช้สถานที่และวัสดุอุปกรณ์

21. หลักผู้นำ (Leadership Principle) ตามหลักนี้ การจัดกิจกรรมนักเรียน ต้องอาศัยความเป็นผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนอย่างจริงจัง การจัดกิจกรรมจะ

ล้มหรือถูกอยู่ภายใต้ภาวะผู้นำของผู้บริหารทั้งสิ้น

22. หลักการจัดตารางทำกิจกรรม (Scheduling Principle) ตามหลักนี้ กิจกรรมนักเรียน ต้องได้รับการจัดตารางทำในเวลา que นักเรียนรู้สึกสะดวก อิศระ และ คล่องตัว

ประเภทของกิจกรรมนักเรียน

ประเภทของกิจกรรมนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีมากมาย ซึ่งพอจะ แบ่งออกได้ตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ได้แบ่งกิจกรรม นักเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมบังคับ หมายถึง กิจกรรมที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถจัด ให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายได้ โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมประเภทนี้ 3 กิจกรรม

1.1 กิจกรรมลูกเสือหรือยุวกาชาดหรือเนตรนารี

1.2 กิจกรรมศาสนา

1.3 กิจกรรมวัฒนธรรมไทย

2. กิจกรรมควรเลือก หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมกิจกรรม ประเภทบังคับหรือกิจกรรมอื่นที่จัดขึ้น เพื่อสนับสนุนให้ความมุ่งหมายของการจัด กิจกรรมนักเรียนมีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนการสอนใน โรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวนี้ให้โรงเรียนเลือกจากจำนวนกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ โรงเรียนใดจะจัดกิจกรรม ควรเลือกจำนวนเท่าใดนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้า สถานศึกษา ประเภทของกิจกรรมที่ควรเลือกจัดในโรงเรียนมีดังต่อไปนี้

2.1 กิจกรรมลูกเสือ หรือยุวกาชาด หรือเนตรนารี หรือกิจกรรม ผู้บำเพ็ญประโยชน์

2.2 กิจกรรมทางศาสนา

2.3 กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม

2.4 กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

2.5 กิจกรรมการใช้ห้องสมุด

2.6 กิจกรรมการใช้สินค้าไทย

2.7 กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม

2.8 กิจกรรมทัศนศึกษา

2.9 กิจกรรมนันทนาการ

2.10 กิจกรรมส่งเสริมวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร

การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมไทย

วิบูลย์ แจ่มชื่น (2526) ได้เสนอแนวทาง จัดกิจกรรมวัฒนธรรมในโรงเรียนสรุปได้ดังนี้

1. การจัดตั้งองค์กรในโรงเรียน อาจตั้งในรูปของคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการจริยธรรมโรงเรียน หรืออาจมีกรรมการร่วมจากกกกลุ่มอำเภอ หรืออาจจะเป็นคณะกรรมการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นผู้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหา วางนโยบาย หรือแนวปฏิบัติในโรงเรียน กำหนดแผนและโครงการวัฒนธรรมของโรงเรียน ตลอดจนทำหน้าที่ควบคุม ติดตามผล ปรับปรุง การปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย องค์กรนี้จะจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ตามนโยบาย ตามแผนงาน ความรู้ ความสนใจของสมาชิก โดยการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียน

2. สร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้เป็นแบบวัฒนธรรมที่พึงปรารถนา การมีแบบอย่างที่ดีทางวัฒนธรรมให้นักเรียนปฏิบัติภายในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าในการสอนจริยธรรมนั้นหากครูเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ครูก็แทบจะไม่ต้องสอนจริยธรรมเลย

3. การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมหรือหอวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียน ซึ่งอาจอยู่ในรูปศูนย์เล็กๆ โดยใช้มุมหนึ่งในหอสมุดหรืออาจอยู่ในรูปของหอวัฒนธรรมพื้นบ้านโดยเฉพาะ ให้เป็นที่สะสมรวบรวมผลงานต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม

4. การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝัง อบรมพัฒนาและส่งเสริม เผยแพร่วัฒนธรรม อาจทำได้โดย

4.1 ให้มีองค์กรนักเรียน นักศึกษา เพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม

4.2 จัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

4.3 จัดสัปดาห์เพื่อการรณรงค์ ส่งเสริมค่านิยมไทย

4.4 ส่งเสริมกิจกรรมพิเศษต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปลูกฝัง

ค่านิยมที่ดีแก่นักเรียน

5. การประกวดแข่งขัน ให้รางวัลและลงโทษ โดยการแข่งขัน ให้ นักเรียนเห็นคุณค่าความดีงาม ของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย โดยการ แข่งขันให้รางวัลเมื่อทำดี และลงโทษเมื่อทำไม่ดี ซึ่งอาจทำได้โดยการจับประกวดต่างๆ

6. การสอนและการให้ปฏิบัติศีลธรรม จริยธรรมและค่านิยม ซึ่งครูทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ ที่จะต้องร่วมมือกันปฏิบัติ

7. การกำหนดแบบแผน การกระทำเป็นกิจวัตร เป็นการกระตุ้นและ ปลุกฝังค่านิยมแก่นักเรียน

8. การจัดบริการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพ อาจจัดในรูปของหน่วย แนะแนวพิเศษ หรือจัดแบบกิจกรรมโฮมรูมเป็นประจำก็ได้ ซึ่งอาจทำให้ครูได้รู้จัก นักเรียนดีขึ้น และทราบปัญหาทางด้านจริยธรรม และได้หาทางแก้ไขเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนา

เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ (2527) ได้เสนอวิธีการที่จะอนุรักษ์และส่งเสริม วัฒนธรรมไทยไว้ สรุปได้ดังนี้

1. อย่าปล่อยให้วัฒนธรรมต่างชาติ มามีอิทธิพลเหนือจิตใจของเรา หรือเหนือวัฒนธรรมไทย

2. ให้การสนับสนุนในด้านการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ในเรื่องเนื้อหา สาร และแก่นแท้ของวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นหลักฐานไว้แก่ชนรุ่นหลังต่อไป

3. ให้การอบรมสั่งสอน ปลุกฝังและเสริมสร้างขนบธรรมเนียมและ วัฒนธรรมไทย แก่เยาวชน และประชาชน

4. ให้ประชาชนทุกคนและหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและเอกชนยึดมั่น ในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “การรักษาวัฒนธรรม คือ การ รักษาชาติ”

บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมนักเรียน

การดำเนินงานจัดกิจกรรมนักเรียน บุคคลที่มีส่วนรับรู้ และช่วยในการ ดำเนินงานคือ ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ปกครอง คณะครูอาจารย์และนักเรียน

ประภาพรณ สุวรรณสุข (2524) กล่าวว่าผู้บริหารควรมีบทบาทต่อการจัดกิจกรรมนักเรียนดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ริเริ่มวางแผนงานกิจกรรมนักเรียน
2. มีส่วนร่วมในการจัดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนักเรียน
3. มีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของกิจกรรมนักเรียน
4. มีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดหารายได้และการใช้จ่ายเงิน

ในการจัดกิจกรรมนักเรียน

5. สามารถนิเทศอาจารย์ที่ปรึกษาชุมชนได้
6. สามารถให้คำแนะนำแก่นักเรียนได้
7. ควบคุมดูแลให้การจัดกิจกรรมนักเรียนเป็นไปตามแผนที่วางไว้
8. ร่วมจัดอาจารย์ที่ปรึกษาชุมชนให้เหมาะสมกับความสามารถและพอ

เหมาะกับจำนวนนักเรียน

9. เห็นความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนและให้การสนับสนุน
10. เป็นผู้สั่งยกเลิกกิจกรรมนักเรียนในกรณี que เห็นว่ากิจกรรมนั้นอาจนำมา

ซึ่งความเสียหายแก่โรงเรียน

11. ชี้แจงถึงเรื่องโครงการที่จัดกิจกรรมนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบในเวลาที่มีการประชุมสมาคมผู้ปกครองและครู เพื่อชี้แจงนโยบายของสถานศึกษาให้ผู้ปกครองได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และนโยบายของการจัดกิจกรรมนักเรียนได้ถูกต้อง

12. มีส่วนร่วมในการประเมินผล
13. จัดระบบงานหรือรูปองค์การของสายบริหารงานกิจกรรม
14. รวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของทุกฝ่าย เพื่อประเมินผล

การจัดกิจกรรม และนำไปสู่การปรับปรุงงานต่อไป

15. กำหนดขอบข่ายหน้าที่ความรับผิดชอบของหัวหน้าหมวดกิจกรรมและครูกิจกรรมและนำไปสู่การปรับปรุงงานต่อไป

2. หัวหน้าฝ่ายกิจกรรมนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ได้กำหนดงานในหน้าที่ของหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมไว้ดังต่อไปนี้

- 2.1 ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาในการจัดทำแผนงานและโครงการกิจกรรม
- 2.2 ร่วมกับครูที่ปรึกษากิจกรรมกำหนดคุณสมบัติของผู้จะเลือกกิจกรรม

นั้นๆ

- 2.3 ควบคุมดูแลเพื่อให้การดำเนินการกิจกรรมนักเรียนเป็นไปตามเป้าหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ
  - 2.4 จัดทำโครงการงบประมาณรายจ่ายให้หมวดกิจกรรม
  - 2.5 วิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อหาแนวทางปรับปรุงและแก้ไขปัญหานั้นๆ
  - 2.6 เป็นที่ปรึกษาของครูกิจกรรมในการดำเนินการจัดกิจกรรม
  - 2.7 นิเทศการปฏิบัติงานการใช้วัสดุอุปกรณ์ของครูกิจกรรม
  - 2.8 จัดหาอุปกรณ์สำหรับใช้ในการปฏิบัติกิจกรรม
  - 2.9 ติดต่อประสานงานด้านกิจกรรมกับข้าราชการครูทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา
  - 2.10 เสนอความเห็นต่อหัวหน้าสถานศึกษาในกรณี que เห็นควรยกเลิกกิจกรรมบางประเภท
  - 2.11 ประเมินผลงานของการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมเสนอต่อหัวหน้าสถานศึกษาทุกปลายภาคเรียน
3. อาจารย์ที่ปรึกษา
- อาจารย์ที่ปรึกษาการจัดกิจกรรมนักเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยใ้แนวทางการจัดกิจกรรมได้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาจึงมีดังนี้คือ
- 3.1 รับผิดชอบการดำเนินการจัดกิจกรรม
  - 3.2 จัดทำระเบียบข้อบังคับของแต่ละกิจกรรม
  - 3.3 ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจความมุ่งหมายและแนวการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม
  - 3.4 ดำเนินการรับสมัครสมาชิก
  - 3.5 จัดประชุมปฐมนิเทศแก่สมาชิก
  - 3.6 ร่วมกับคณะกรรมการดำเนินการ (นักเรียน) จัดทำแผนปฏิบัติงานและกำหนดโครงการต่างๆ ของแต่ละกิจกรรมหรือชุมนุม
  - 3.7 จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน

- 3.8 ควบคุมกิจกรรมให้เป็นไปตามปฏิทินปฏิบัติงานของแต่ละกิจกรรม
- 3.9 ปรับปรุงให้สมาชิกได้พัฒนาตามนโยบายของโรงเรียน
- 3.10 ช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษาและร่วมทำกิจกรรมกับสมาชิกอย่างใกล้ชิด
- 3.11 ประสานงานกับครู อาจารย์ในโรงเรียน อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม กับหัวหน้าฝ่ายกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปด้วยความราบรื่น
- 3.12 ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของสมาชิกทุกครั้งและทุกสิ้นภาคเรียน เพื่อปรับปรุง
- 3.13 รายงานการประเมินผลต่อหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมและหัวหน้าสถานศึกษา

4. ครู อาจารย์ ได้แก่บรรดาอาจารย์ ซึ่งไม่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมนักเรียนโดยตรง แต่ผู้บริหารจะต้องจัดการปฐมนิเทศให้อาจารย์เหล่านี้ได้เข้าใจในวัตถุประสงค์ ในการจัดกิจกรรมนักเรียนและบทบาทของอาจารย์เหล่านี้ ซึ่งจะมีความสำคัญต่อความสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมเช่นกัน ถ้าบุคคลเหล่านี้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และคุณประโยชน์แล้ว จะมีส่วนช่วยนักเรียนในการจัดกิจกรรมโดยทางอ้อม กล่าวคือ สามารถให้แนวคิดที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนในการเลือกประเภทของกิจกรรมที่ควรเข้าร่วม

ครู อาจารย์ ควรช่วยเหลือนักเรียนในการเลือกประเภทกิจกรรมนักเรียน เหมือนกับการที่ครูจะต้องเตรียมบทเรียน เช่น ครูจะต้องกระตุ้นให้นักเรียนประเภทที่ขี้เกียจ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 1 ชนิด ในเวลาเดียวกันก็ต้องช่วยยั่วยุให้นักเรียน ซึ่งเรียนไม่เก่งไม่ให้เข้าร่วมกับการจัดกิจกรรมมากเกินไปจนเกินไปและมีเวลาไว้สำหรับเนื้อหาวิชาซึ่งต้องเรียนบ้าง

การให้คำแนะนำของครูอาจารย์ ควรเป็นไปในแนวทางให้นักเรียนได้รู้จักมีอิสระในการตัดสินใจ เพื่อให้ นักเรียนมีโอกาสดลองความคิดริเริ่ม แม้ว่าบางครั้ง อาจจะมีการผิดพลาด ซึ่งต้องช่วยแก้ไขในเวลาต่อมาก็ตาม

5. ผู้ปกครอง ผู้ปกครองนับว่าเป็นบุคคลสำคัญต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน ทั้งทางอ้อมและทางตรง กล่าวได้ว่า บทบาทในทางอ้อมคือ ผู้ปกครองนับว่าเป็นบุคคลสำคัญต่อการจัดกิจกรรมนักเรียน แก่นักเรียนในปกครองให้เข้าร่วมทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ส่วนบทบาทในทางตรงคือ ผู้ปกครองที่มีความสามารถอาจจะเชิญมาเป็นวิทยากร

ในการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ หรือเป็นที่ปรึกษาพิเศษในการจัดดำเนินงาน ตลอดจน ให้ความช่วยเหลือในเรื่องอุปกรณ์พร้อมแนะนำวิธีการที่ดี

ฉะนั้น ผู้บริหารควรตระหนักในเรื่องนี้ และหาโอกาสพบปะเพื่อชี้แจง โครงการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนโครงการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองได้ทราบ โอกาสซึ่งอาจจะทำได้คือ การประชุมเพื่อชี้แจงนโยบายของสถานศึกษา การปฐมนิเทศ นักเรียนใหม่ เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจอันถูกต้อง และป้องกันความขัดแย้งอันอาจ เกิดขึ้นเนื่องความเข้าใจคลาดเคลื่อนในวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมด้วย

6. นักเรียนและนักศึกษา นักเรียนและนักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ หรือเข้าร่วมการจัดกิจกรรม ฉะนั้นนักเรียนและนักศึกษจะต้องเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบในฐานะผู้ดำเนินงานหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม และบทบาทในฐานะเป็นผู้มาศึกษาหาความรู้ จึงควรรู้จักแบ่งเวลา สำหรับทางด้านวิชาการ และเวลาสำหรับการจัดกิจกรรม

งานในหน้าที่ของนักเรียนและนักศึกษามีดังนี้

1. ดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานภายใต้คำแนะนำของครูที่ปรึกษากิจกรรม
2. ประชุมวางแผนและกำหนดโครงการที่จะทำในแต่ละภาคเรียน
3. จัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน
4. ดำเนินงานและร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม
5. ประสานงานกับครูที่ปรึกษากิจกรรม หัวหน้าหมวดกิจกรรม ครูที่ปรึกษากิจกรรมอื่น ๆ
6. จัดให้มีการแสดงผลงานของกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่
7. ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมให้ครูที่ปรึกษากิจกรรมทราบ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นต่อไป

หัวหน้าสถานศึกษาควรตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดกิจกรรมนักเรียนขึ้นเพื่อทำหน้าที่ดำเนินงานจัดกิจกรรมนักเรียน คณะกรรมการนี้อาจประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ (ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วแต่หัวหน้าสถานศึกษาจะมอบหมาย) เป็นประธานกรรมการ
2. หัวหน้าหมวดกิจกรรม เป็นรองประธานกรรมการ

3. รองหัวหน้าหมวดกิจกรรม เป็นรองประธานกรรมการ
4. หัวหน้าอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ เป็นกรรมการ
5. ครูกิจกรรมนักเรียน เป็นเลขานุการ

หน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการมีดังนี้

1. จัดกิจกรรมนักเรียนให้เป็นไปตามนโยบายและเป้าหมายของโรงเรียน
2. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดกิจกรรมนักเรียน
3. พิจารณาโครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสนอ

หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาอนุมัติ

4. จัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ ทุกภาคเรียน

5. จัดให้ครู อาจารย์ ในโรงเรียนทำหน้าที่อาจารย์ที่ปรึกษารับผิดชอบดำเนินงานกิจกรรมทุกกิจกรรม

6. ตรวจสอบการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายเงินหรือพัสดุสิ่งของให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

7. วิเคราะห์วิจัยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อประเมินผลงาน

จากบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรม จะพบว่าครูฝ่ายกิจกรรมของโรงเรียนจะต้องเป็นผู้รับรู้อุบัติเหตุในการจัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน และโดยเฉพาะครูฝ่ายกิจกรรมผู้รับผิดชอบโครงการด้านวัฒนธรรมไทยของโรงเรียน จึงเป็นบุคคลสำคัญที่รับรู้กิจกรรมในโครงการด้านวัฒนธรรมไทยของโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คูสิต ทองสลวย (2530) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคิดของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับบทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย 5 สาขา คือ มนุษยศาสตร์ ศิลปะ การช่างฝีมือ

คหกรรมศิลป์ และกีฬานันทนาการ ตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนในอนุรักษ์การสืบทอดวัฒนธรรมไทยนั้น อยู่ในระดับเห็นด้วยเป็นอย่างมากในสาขามนุษยศาสตร์ เห็นด้วยปานกลางในสาขาศิลปะ การช่างฝีมือ และกีฬานันทนาการ ส่วนสาขาคหกรรมศิลป์ ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองอยู่ในระดับเห็นด้วยเป็นอย่างมากในการอนุรักษ์ และเห็นด้วยปานกลางในการสืบทอด

ครูและผู้ปกครองมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของนักเรียน ในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย ในสาขามนุษยศาสตร์ การช่างฝีมือ คหกรรมศิลป์ และกีฬานันทนาการ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยสาขาศิลปะ ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และในการสืบทอดวัฒนธรรมไทยสาขาศิลปะ ครู และผู้ปกครองมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

กาสิก เต๊ะขันหมาก (2531) ได้ศึกษา อนาคตภาพ และทางเลือกในอนาคต สำหรับการดำเนินงานวัฒนธรรมภายในปีพุทธศักราช 2540 โดยใช้เทคนิค BDFR กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จำนวน 21 คน ผลการวิจัยพบว่า ในอนาคตรัฐบาลมีแนวโน้มจะเห็นความสำคัญของงานวัฒนธรรมมากขึ้น โดยจะมีการจัดองค์กรบริหารงานวัฒนธรรมในส่วนกลาง ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีเอกภาพ และมีประสิทธิภาพ ในส่วนการปฏิบัติงานวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาคนั้นจะมีกรรมการในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นการระดมสรรพกำลังจากทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อดำเนินงานนี้ โดยองค์กรภาคเอกชนจะให้ความสนับสนุนและร่วมมือกับรัฐบาลมากขึ้น

ภายในปี พ.ศ. 2540 การดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จะมีแนวโน้มเน้นการให้ความรู้ ความคิดแก่ประชาชนเป็นหลัก และจัดงบประมาณเพื่อการนี้มากขึ้น การศึกษาทุกระดับทั้งในและนอกโรงเรียนจะมีการสอดแทรกเรื่องการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ วัฒนธรรมที่ดีงามของไทย และมุ่งปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ในสังคม มีแนวโน้มว่าจะมีการนำวิธีการทางอุตสาหกรรมและการค้ามาใช้ในการเผยแพร่วัฒนธรรม และใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางการเมืองระหว่างประเทศ เป็นสื่อในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น การแลกเปลี่ยนจะดำเนินการหลายรูปแบบโดยเน้นเยาวชนเป็นหลัก

จิต แก้วเพ็ง (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของโรงเรียน ประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยมี วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาบทบาทในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของโรงเรียน ที่กระทำมากที่สุดในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ครูเป็นแบบอย่างที่ดี พร้อมทั้งชักชวนให้นักเรียนปฏิบัติตาม พานักเรียนไป บูรณะทำความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม ที่ชุมชนจัดขึ้น ครูส่วนใหญ่เห็นว่าวัฒนธรรมพื้นบ้าน มาสอนสอดแทรกในกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต สำหรับผู้บริหารส่วนใหญ่ในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม พื้นบ้านนั้นใช้วิธีการศึกษาและรวบรวมวัฒนธรรมพื้นบ้านจากเอกสาร ส่วนการเผยแพร่ วัฒนธรรมพื้นบ้านแก่นักเรียน และประชาชน ผู้บริหารใช้วิธีเสนอแนะให้ครูผู้สอนนำ ความรู้เรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านมาสอนสอดแทรกในมวลประสบการณ์ต่าง ๆ และจัดตั้ง กลุ่มสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นภายในโรงเรียน และเชิญชวนประชาชนที่สนใจ เข้าร่วมกลุ่ม

วิจิต ลือพีช (2526) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของครูสังคมศึกษาในโรงเรียน มัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดปราจีนบุรี ที่มีต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย โดยที่บทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนนั้นพบว่า กิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คือเผยแพร่ความรู้ หลักธรรมศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามแก่ประชาชน กิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ การแนะนำและส่งเสริมให้มีการฟื้นฟู การจัดทำศิลปพื้นบ้าน ส่วนบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมที่ครูสังคม ศึกษาปฏิบัติอยู่ปานกลาง ได้แก่การเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างการฝึกอบรมทาง ด้านวัฒนธรรมไทย กิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การรวบรวมประเพณี นิทาน เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ ในท้องถิ่นไว้ศึกษาและเผยแพร่เพื่อให้นักเรียนและผู้สนใจทั่วไปได้มี โอกาสศึกษาค้นคว้า ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูสังคมศึกษา คือ ขาดการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ขาดบุคลากรและงบประมาณ

วินัส สวนสุข (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ของโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการจัด กิจกรรมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและเนื้อหาของกิจกรรม การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ของโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนยึดนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา โดยกำหนดโครงการจากมติของที่ประชุมครูทั้งโรงเรียน มีการวางแผนให้ครูมีส่วนร่วม และควบคุมกิจกรรม เงินที่ใช้ในการจัดกิจกรรมได้จากการแสดงผลงานของนักเรียน ประโยชน์ที่ได้รับคือการส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ประเมินผลโดยการสังเกตความสนใจของนักเรียน และการให้ความร่วมมือในเวลาก่อนเข้าเรียนในตอนเช้า แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสนใจและความถนัด และดูความสนใจของนักเรียน การแจ้งผู้ปกครองโดยผ่านทางนักเรียน การแจ้งกำหนดการจัดประชุมชี้แจงให้นักเรียนทราบ มีการนำเอาการละเล่นพื้นบ้านและการแสดงดนตรีไทยมาร่วมด้วย

2. เนื้อหาการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม จัดอยู่ในสาขามนุษยศาสตร์มากที่สุด เพราะเป็นกิจกรรมในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา กิจกรรมที่จัดได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา รองลงมาได้แก่ กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันเด็ก โดยการจัดนิทรรศการและป้ายนิเทศ

พิมลพรรณ กลัดสุวรรณ (2533) ได้ศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลาง ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมที่ศูนย์ส่งเสริมวัฒนธรรมจังหวัดที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลางจัดมากที่สุด คือ กิจกรรมด้านเผยแพร่วัฒนธรรม ทั้งนี้ศูนย์วัฒนธรรมโดยอาศัยบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด และใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ เผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่หน่วยงานองค์กรและประชาชน รองลงมา คือ กิจกรรมด้านการศึกษาค้นคว้า วิจัยงานวัฒนธรรม ส่วนกิจกรรมที่ดำเนินการได้ค่อนข้างน้อย คือ กิจกรรมด้านการฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้ด้านวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอกิจกรรมที่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุดคือ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม รองลงมาคือค่าใช้จ่ายของกิจกรรมด้านการเผยแพร่วัฒนธรรม ผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมที่สำคัญคือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะกรรมการจังหวัด ปัญหาในการส่งเสริมวัฒนธรรมของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดที่ตั้งอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคกลางพบว่า ปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหามากกว่าด้านอื่น เพราะงบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ เป็นสำคัญรองลงมา คือ ปัญหาด้านบุคลากร เพราะครูผู้

สอนซึ่งทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงานศูนย์วัฒนธรรมด้วย มีหน้าที่ประจำ คือ งานสอนอยู่มากเป็นสำคัญ ส่วนปัญหาด้านอาคารสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการประสานงานเป็นปัญหาปานกลาง

ทองเอื้อน อภินหสมิต (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย และศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองกับชนบท ในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองกับชนบท ในพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ยึดถือนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย มีผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย ซึ่งเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะแผนประจำปี ผู้บริหารพิจารณาอนุมัติโครงการหรือคัดเลือกกิจกรรมอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย คือผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่ ผู้กำหนดวัตถุประสงค์การอนุรักษ์ส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนทั้ง 2 เขต คือ ผู้บริหารและคณะครูร่วมกับคณะกรรมการครูแต่ละโครงการโดยโรงเรียนในเขตเมืองเน้นการส่งเสริมวัฒนธรรมไทยระดับท้องถิ่น แต่โรงเรียนในเขตชนบทเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในระดับท้องถิ่นในด้านวิถีดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย โรงเรียนทั้ง 2 เขตเก็บรักษารวบรวมศึกษาวิจัยข้อมูลวัฒนธรรม สาขามนุษยศาสตร์มากที่สุด ส่วนการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ทุกโรงเรียนในเขตเมืองและเขตชนบทจัดกิจกรรมในวันสำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมไทย

2. การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยรวมทุกด้านของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเมืองกับเขตชนบท ในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อเปรียบเทียบกันพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารและครูเห็นว่าการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนในเขตเมืองสูงกว่าโรงเรียนในเขตชนบท เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับดีทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านวิถีดำเนินการ:การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทยในวันสำคัญเกี่ยวกับ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเพณี วัฒนธรรม

และด้านความร่วมมือของนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมไทย

งานวิจัยที่กล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ส่วนเรื่องบทบาทในการปฏิบัติจริงในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทย ยังไม่พบว่ามีผู้ใดทำการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องบทบาทในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาบทบาทของโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไทยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป